

Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ιωάννης Κελεμένης*,
Κωνσταντίνα Σουλτάτη**,
Ειρήνη Σαρτζετάκη**

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η ευρωπαϊκή νομοθεσία έχει σταδιακά ανατρέψει τόσο την καθετοποιημένη δομή των φορέων προμήθειας πλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου όσο και τη διοικητική και ρυθμιστική οργάνωση των αγορών. Η καθετοποίηση, δηλαδή η εξ ολοκλήρου ανάθεση σ' έναν και μόνο, κατά κανόνα κρατικό, φορέα του συνόλου των δραστηριοτήτων της ανάπτυξης και της διαχείρισης των δικτύων και της παραγωγής και προμήθειας πλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, υπήρξε κατ' εξοχήν απόρροια του κρατικού παρεμβατισμού.¹ Σκοπός της ήταν η εξασφάλιση της αδιάλειπτης προμήθειας πλεκτρικής ενέργειας σε προστέσι τιμές στο σύνολο της εδαφικής περιφέρειας της χώρας.² Τούτο προκύπτει απερίφραστα από τις διατάξεις του Ν 1468/1950, με τον οποίο, προς εξυπρέτηση της κοινής αφέλειας, συστάθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ) ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με σκοπό, μεταξύ άλλων, να παρέχει την παραγόμενη πλεκτρική ενέργεια στη φθινότερη δυνατή τιμή με αμερόληπτα κριτήρια ως προς την τιμολογιακή πολιτική και να διαθέτει τα έσοδά της για την ανάπτυξη του συστήματος και των μονάδων παραγωγής.³ Ομοίως, η μέριμνα για την εισαγωγή και προμήθεια φυσικού αερίου στην ελληνική επικράτεια ήταν κι αυτή κρατική, αφού η πρώτη ουσιαστική και οργανωμένη προσπάθεια για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου δικτύου φυσικού αερίου ανατρέχει στη σύσταση της «Δημόσιας

* D. Phil. (Oxford), Επικεφαλής Νομικός Σύμβουλος του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής για την ενσωμάτωση της Τρίτης Ενεργειακής Δέσμης.

** LL.M., Νομικός Σύμβουλος του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής για την ενσωμάτωση της Τρίτης Ενεργειακής Δέσμης.

1. Ο κρατικός παρεμβατισμός στην ελεύθερη οικονομία είναι προεχόντως απόρροια της εφαρμογής της κε-ύνσιανής αντίληψης για την αναδιοργάνωση της οικονομίας των Ηνωμένων Πολιτειών μετά τη Μεγάλη Κρίση, η οποία μετουσιώθηκε με το αποκαλούμενο πακέτο νομοθετικών μέτρων «New Deal». Είναι μάλιστα χαρακτηριστική η ομιλία το 1932 του προέδρου Roosevelt στο Oregon της πολιτείας Portland των Ηνωμένων Πολιτειών για την ανάγκη κρατικής παρέμβασης στον τομέα της ενέργειας. Βλ. ROSENMAN S.I., comp. Public Papers and Addresses of Franklin Roosevelt, 13 vol., New York, 1938-1950, σελ. 734-740.
2. Βλ. CAMERON P., Legal Aspects of EU Energy Regulation: Implementation of the new Directives on electricity and gas across Europe, Oxford, Oxford University Press, 2005, σελ. 8-9.
3. Βλ. άρθρο 3 του Ν 1468/1950 «Περί ιδρύσεως δημοσίας επιχειρήσεως πλεκτρισμού» (ΦΕΚ Α 169).

Επιχείρησης Πετρελαίου ΑΕ» (ΔΕΠ ΑΕ),⁴ σκοπός της οποίας ήταν, μεταξύ άλλων, η επεξεργασία, αποθήκευση και διάθεση υδρογονανθράκων συμπεριλαμβανομένου του φυσικού αερίου.⁵ Στο πλαίσιο επίτευξης αυτού του σκοπού, ανατέθηκε στη ΔΕΠ ΑΕ, με την υπ' αριθ. 2583/27-28.07.1987 κοινή υπουργική απόφαση,⁶ η διενέργεια όλων των προπαρασκευαστικών εργασιών και ενεργειών για την κατάρτιση των διακρατικών συμφωνιών προμήθειας φυσικού αερίου.⁷

Ανεξάρτητα από την οικονομική αποδοτικότητα που είχαν ο ανωτέρω κρατικός παρεμβατισμός και η κάθετη μονοπωλιακή δομή της παραγωγής, της μεταφοράς και της διανομής πλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, η συνένωση σ' έναν οικονομικό φορέα των δραστηριοτήτων αυτών σήμαινε ότι το κύριο χαρακτηριστικό της έννομης σχέσης που διήπε την κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση και τον πελάτη⁸ ήταν η πώληση, κατ'

4. Βλ. Ν 87/1975 «Περί ιδρύσεως Δημόσιας Επιχειρήσεως Πετρελαίου» (ΦΕΚ Α 152).
5. Αν και το φυσικό αέριο εισήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα μόλις στα μέσα της δεκαετίας του 1990, ήδη με το Ν ΥΔ' της 15/22 Μαΐου 1857 «Περί του δι' αερίου (GAZ) φωτισμού πόλεώς τινός» είχε θεσπιστεί η δυνατότητα παραχώρησης, κατόπιν σύναψης σχετικής συμφωνίας με τον αρμόδιο δήμο, του αποκλειστικού προνομίου για την ίδρυση καταστήματος με σκοπό την κατασκευή ή διοχετευση φωτιστικού αερίου (φωταερίου) σε ελληνικές πόλεις. Βάσει των διατάξεων του ως άνω νόμου, η «Εταιρεία Αεριόφωτος» υπήρξε ο αποκλειστικός παραγωγός και προμηθευτής φωταερίου μέχρι το 1938, οπότε και η σχετική επιχείρηση μεταβιβάσθηκε στο Δήμο Αθηναίων. Ακολούθως, με το Ν 2234 της 4/7 Οκτωβρίου 1952 «Περί της Δημοτικής Επιχειρήσεως Φωταερίου Αθηνών» η «Εταιρεία Αεριόφωτός» μετονομάσθηκε σε «Δημοτική Επιχείρηση Φωταερίου Αθηνών» (ΔΕΦΑ) και παραχωρήθηκε σ' αυτήν το αποκλειστικό προνόμιο της διάθεσης και εμπορίας προς κατανάλωση εντός της περιφέρειας του δήμου Αθηναίων «παντός εν γένει και σύμμοιχου αερίου ή αερίου εις υγράν υπό πίεσην κατάστασιν».
6. Βλ. Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Βιομηχανίας Ενέργειας και Τεχνολογίας «Ανάθεση στη ΔΕΠ αρμοδιοτήτων σχετικών με το Φυσικό Αέριο» (ΦΕΚ Β 390).
7. Η πρώτη αυτή διακρατική συμφωνία υπογράφηκε στην Αθήνα την 7 Οκτωβρίου 1987 με την τότε ΕΣΣΔ και κυρώθηκε με το Ν 1748/1988 (ΦΕΚ Α 20). Σε εκτέλεση της υπογράφηκε στις 26 Ιουλίου 1988 η Εμπορική Σύμβαση Προμήθειας Φυσικού Αερίου μεταξύ της ΔΕΠ ΑΕ και της Gazexport, θυγατρικής της Gazprom. Ακολούθως, το Φεβρουάριο του 1988 υπογράφηκε σύμβαση μεταξύ της ΔΕΠ ΑΕ και της αλγερινής δημόσιας εταιρείας φυσικού αερίου Sonatrach στο πλαίσιο της εκτέλεσης σχετικής διακρατικής συμφωνίας με την Αλγερινή Δημοκρατία. Παράλληλα αποφασίσθηκε η κατασκευή τερματικού σταθμού μετατροπής υγροποιημένου φυσικού αερίου στην πούστιδη Ρεβιθούσα του Σαρωνικού Κόλπου. Το Σεπτέμβριο του 1988 διρύθυνε τη «Δημόσια Επιχείρηση Παροχής Αερίου ΑΕ» (ΔΕΠΑ ΑΕ) ως 100% θυγατρική της ΔΕΠ ΑΕ, αναλαμβάνοντας έτσι εξ ολοκλήρου τις δραστηριότητες που σχετίζονταν με την τότε υπό διαμόρφωση αγορά του φυσικού αερίου. Με το Ν 2593/1998 (ΦΕΚ Α 59) η εταιρεία ΔΕΠ ΑΕ μετονομάσθηκε σε «Ελληνικά Πετρέλαια ΑΕ» (ΕΛΠΕ ΑΕ). Υπό το νέο αυτό πλαίσιο οι καταστατικές και ουσιαστικές αρμοδιότητες της ΔΕΠΑ ΑΕ οριθετήθηκαν σαφώς από αυτές των υπολογίων εταιρειών του ομίλου των ΕΛΠΕ και παράλληλα το Ελληνικό Δημόσιο κατέστη όμεσα μέτοχος της ΔΕΠΑ ΑΕ κατά ποσοτό 65% του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου της, μέων της διαδικασίας του Ν 2593/1998. Η συμμετοχή των ΕΛΠΕ περιορίστηκε σε ποσοστό 35%.
8. Ο όρος χρησιμοποιείται για τους σκοπούς του παρόντος με την έννοια που του αποδίδεται στο άρθρο 2 των Οδηγιών της αποκαλούμενης 3ης Ενεργειακής Δέσμης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγία 2009/72/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009, «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά πλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/EK», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 211/55, και Οδηγία 2009/73/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 2003/55/EK», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 211/94). Συνεπώς, ο όρος καταλαμβάνει τόσο τους προμηθευτές πλεκτρισμού και φυσικού αερίου, οι οποίοι αγοράζουν τα πιο πάνω αγαθά προς το σκοπό μεταπώλησης, όσο και τους τελικούς (οικιακούς και μη) καταναλωτές των αγαθών αυτών.

άρθρα 513 ΑΚ επ., του αγαθού της πλεκτρικής ενέργειας ή του φυσικού αερίου.⁹ Κι αυτό γιατί οι παρεπόμενες υπηρεσίες μεταφοράς και διανομής ήταν μη διακρίτες από την κύρια υπηρεσία της αδιάλειπτης παροχής πλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.¹⁰ Με άλλα λόγια, τυχόν αδυναμία της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης να εκπληρώσει τις συμβατικές της υποχρεώσεις, ανεξάρτητα από την αιτία της αδυναμίας αυτής, συνιστούσε πλημμελή εκπλήρωση της παροχής και συνεπώς ενδοσυμβατική αξίωση σε Βάρος της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης.

Ο νομικός και λειτουργικός διαχωρισμός της διαχείρισης των δικτύων μεταφοράς και διανομής (unbundling) από τις αποκαλούμενες ανταγωνιστικές δραστηριότητες της παραγωγής και της προμήθειας πλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, απόρροια της διαδικασίας απελευθέρωσης των ενεργειακών αγορών τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια, έχει πλέον αναδείξει και καταστήσει διακρίτες τις υπηρεσίες που παρέχουν οι διαχειριστές των δικτύων και ο Λειτουργός της Αγοράς. Έτσι, έχει επέλθει η ρήνη του άμεσου συμβατικού δεσμού του διαχειριστή μεταφοράς με τον πελάτη. Τούτο καθιστά δυσχερή τη νομική θεμελίωση της αστικής ευθύνης των διαχειριστών σε περίπτωση υπαίτιας αδυναμίας εκπλήρωσης των παροχών τους, δεδομένου μάλιστα ότι οι υπηρεσίες του διαχειριστή μεταφοράς δεν περιορίζονται στην παροχή πρόσθιασης στο δίκτυο, δηλαδή τη δέσμευση μεταφορικής ικανότητας, αλλά και σε επιμέρους υπηρεσίες. Η απόδοση, όμως, αστικής ευθύνης για πράξεις ή παραλείψεις των διαχειριστών αυτών αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την άρση πρακτικών που προκαλούν στρεβλώσεις στην αγορά και μπορεί να συμβάλλει στην εμπέδωση της αμερόληπτης και διαφανούς διαχείρισης των δικτύων και της Βέλτιστης απόδοσης μίας ανταγωνιστικής αγοράς.¹¹ Προκειμένου να διερευνηθεί η αστική ευθύνη των διαχειριστών, εξετάζεται κατωτέρω το πλαίσιο της λειτουργίας τους με σκοπό να διαγνωσθεί τόσο η έννομη σχέση τους με τους χρήστες των δικτύων όσο και οι υποχρεώσεις που έχουν εκ του νόμου έναντι των πελατών. Η ανάλυση που ακολουθεί γίνεται χωριστά για την αγορά πλεκτρικής ενέργειας και την αγορά φυσικού αερίου. Κι αυτό γιατί, παρά τα κοινά χαρακτηριστικά τους, οι δύο αγορές έχουν διαφορετική διάρθρωση και παρουσιάζουν ρυθμιστικές αποκλίσεις που δεν επιτρέπουν την ενιαία νομική μεταχείρισή τους.

9. Για τη νομική φύση της προμήθειας πλεκτρισμού, Βλ. σχετικά ΜΑΡΙΝΟ Μ.-Θ. Δ., Η πρόσθιαση σε ενεργειακό δίκτυο - η απελευθέρωση της αγοράς πλεκτρικής ενέργειας, Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003, σελ.197 επ.
10. Στο καθεστώς της καθετοποιημένης δομής της παροχής πλεκτρικής ενέργειας, οι πελάτες αντιλαμβάνονται και πληρώνουν την πλεκτρική ενέργεια ως ένα «μοναδικό ομογενοποιημένο προϊόν». Βλ. KIRBY B., HIRST E. & VANCOEVERING J., Identification and Definition of Unbundled Electric Generation and Transmission Services, un' οριθ. ORNL/Con-415 έκθεσην προς το US Department of Energy, Μάρτιος 1995 (διαθέσιμη στην πλεκτρονική διεύθυνση: http://www.consultkirby.com/files/Con415_Deff_of_Unbundled_Services.pdf)
11. Βλ. OECD, *Learning from the Blackouts: Transmission System Security in Competitive Electricity Markets*, OECD Publishing, 2005, σελ. 15.

II. Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

A. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά της μεταφοράς και διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας

Η διαμόρφωση της εν λόγω αγοράς εκκινεί από την ιδιομορφία του ίδιου του αγαθού της πλεκτρικής ενέργειας, το οποίο λόγω της αδυναμίας αποθήκευσής του και των τεχνικών χαρακτηριστικών του απαιτεί τη συνεχή και αδιάλειπτη παραγωγή του κατά τρόπο απόλυτα συγχρονισμένο με τη ζήτησή του (demand). Με άλλα λόγια, η εγχυόμενη ενέργεια πρέπει να ανταποκρίνεται σε κάθε δεδομένη στιγμή στη ζήτηση (εξισορρόπηση του φορτίου), η οποία είναι εκ των πραγμάτων μεταβλητή. Επιπλέον, η προμήθεια πλεκτρικής ενέργειας επαφίεται στη μεταφορά της μέσω δικτύων (essential facilities), το κόστος κατασκευής και συντήρησης των οποίων είναι υψηλό. Η μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων πλεκτρικής ενέργειας με τη μικρότερη δυνατή απώλεια ισχύος (θερμικές απώλειες μεταφοράς) για να μην αυξηθεί υπέρμετρα το συνολικό τελικό κόστος του αγαθού, γίνεται με δίκτυα (υπερ)υψηλής τάσης.¹² Έτσι, η ενέργεια που παράγεται στους σταθμούς πλεκτροπαραγωγής μεταφέρεται σε κοντινούς μετασχηματιστές (τα αποκαλούμενα στην Ελλάδα «Κέντρα Υπερυψηλής Τάσης») που μετατρέπουν τη χαμηλή τάση της πλεκτρικής ενέργειας σε υπερυψηλή. Αντιστοίχως, τα Κέντρα Υπερυψηλής Τάσης υπάρχουν στα σημεία σύνδεσης του συστήματος υπερυψηλής τάσης (400kV) με το σύστημα υψηλής τάσης (150kV) για την απομάστευση της ισχύος. Με εξαίρεση την τροφοδοσία ορισμένων μεγάλων βιομηχανικών μονάδων με γραμμές υψηλής τάσης, η τροφοδοσία των πελατών στην Ελλάδα γίνεται κυρίως με γραμμές μέσης¹³ και χαμηλής τάσης,¹⁴ δηλαδή με γραμμές διανομής. Ο υποβιβασμός των επιπέδων των τάσεων για την τροφοδοσία του δίκτυου διανομής (20kV) γίνεται στους υποσταθμούς μεταφοράς και διανομής.¹⁵ Τα Κέντρα Υπερυψηλής Τάσης και οι υποσταθμοί μεταφοράς και διανομής (Κέντρα Διανομής) απο-

- 12. Κυρίως εναλλασσόμενου ρεύματος (AC) και σπανιότερα συνεχούς ρεύματος (DC) όταν, κυρίως λόγω τεχνικών περιορισμών αναφορικά με την απόσταση στην οποία η ισχύς μπορεί να μεταφερθεί με εναλλασσόμενο ρεύμα, απαιτείται η μεταφορά με συνεχές ρεύμα υψηλής τάσης (High Voltage Direct Current Transmission - HVDC), όπως για παράδειγμα στην υποθαλάσσια γραμμή υπερ-υψηλής τάσης 400kV DC διασύνδεσης της Ιταλίας με την Ελλάδα. Κι αυτό γιατί, λόγω του υψηλού κόστους των μετασχηματιστών μετατροπής του συνεχούς ρεύματος σε εναλλασσόμενο, η χρήση HVDC είναι οικονομικά συμφέρουσα μόνον όταν το πρόσθιτο κόστος του εξοπλισμού των σταθμών μετατροπής αντισταθμίζεται από το χαμηλότερο κόστος κατασκευής των γραμμών μεταφοράς, το οποίο φυσικά εξαρτάται από το μήκος της γραμμής. Περαιτέρω σημειώνεται ότι στην Ελλάδα υπάρχει γεωγραφική ανισοκατανομή μεταξύ του «ενεργειακού κέντρου παραγωγής» της Βόρειας Ελλάδας, όπου συγκεντρώνονται οι κυριότεροι σταθμοί θερμοπλεκτρικής παραγωγής και υπάρχουν οι σημαντικές διεθνείς διασυνδέσεις της χώρας με την Ιταλία, τη Βουλγαρία, την Αλβανία και τη ΠΓΔΜ, με το «κέντρο κατανάλωσης», το οποίο βρίσκεται στο νότιο τμήμα της χώρας (δηλ. το νομό της Αττικής). Βλ. πλεκτρονική διεύθυνση <http://www.admie.gr/to-sistima-metaforas/dedomena-stoicheia-systimatos/perigrafi-systimatos-metaforas/>.
- 13. 20kV.
- 14. 220V για την τροφοδοσία με μονοφασικό ρεύμα και 380V για την τροφοδοσία με τριφασικό ρεύμα.
- 15. http://www.rae.gr/site/categories_new/consumers/know_about/electricity/distribution.csp.

τελούν κόμβους διασύνδεσης των δικτύων (είτε του συστήματος υπερυψηλής τάσης με το σύστημα υψηλής τάσης, είτε του συστήματος εν γένει μεταφοράς με το δίκτυο διανομής, είτε του δικτύου μέσων τάσης με το δίκτυο χαμηλής τάσης, ανάλογα με την περίπτωση). Ο σχεδιασμός αυτός της διασύνδεσης των γραμμών μεταφοράς και διανομής, εκτός από την εξυπηρέτηση τεχνικών αναγκών (υποβιβασμό τάσεων), εξυπηρετεί και την αρχή της βέλτιστης οικονομικής εξυπηρέτησης της ζήτησης, δηλ. της οικονομικά αποδοτικής διαχείρισης της παραγωγής και της προμήθειας πλεκτρικής ενέργειας. Κι αυτό γιατί η οργάνωση του συστήματος ως δικτύου (network) επιτρέπει την έγχυση ενέργειας στο σύστημα από διάφορες πλεκτροπαραγωγικές μονάδες με κριτήριο το χαμηλότερο μεταβλητό κόστος παραγωγής και τη συνεχή εξυπηρέτηση της ζήτησης, ακόμη και σε περίπτωση μέγιστης κατανάλωσης (αιχμή ζήτησης). Παράλληλα, εξασφαλίζει την αδιάλειπτη παροχή της πλεκτρικής ενέργειας, αφού περιορίζει την εξάρτηση της τροφοδοσίας από μία και μόνο γραμμή (point-to-point connections) ή μονάδα παραγωγής.¹⁶

Ενώφει της απελευθέρωσης της αγοράς και με γνώμονα το συμφέρον των πελατών (δηλ. την επιδιωκόμενη μείωση των τιμών), δεν μπορούσε να αγνοηθεί ότι:

α) Η λειτουργία των διασυνδεδεμένων δικτύων (όπως αυτή είχε διαμορφωθεί στο πλαίσιο της καθετοποιημένης δομής της παραγωγής και προμήθειας πλεκτρικής ενέργειας) είναι απαραίτητη για τη βέλτιστη οικονομική διαχείριση της παραγωγής και της ζήτησης και την αδιάλειπτη τροφοδοσία, δηλαδή την ασφάλεια του εφοδιασμού με τον πλέον οικονομικό τρόπο.

β) Το κόστος της ανάπτυξης των δικτύων ήταν (και παραμένει και σήμερα) τόσο μεγάλο ώστε να αποκλείεται η κατασκευή παράλληλων ιδιωτικών δικτύων μεταφοράς και διανομής (τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον), με αποτέλεσμα η διαχείριση των δικτύων να χαρακτηρίζεται εκ των πραγμάτων ως «φυσικό» μονοπώλιο.

γ) Η ελεύθερη πρόσβαση στα δίκτυα με αμερόληπτα και διαφανή κριτήρια είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση της ουσιαστικής απελευθέρωσης της αγοράς.

Τα ανωτέρω επέβαλαν την ανάθεση της διαχείρισης των «φυσικών» μονοπωλίων σε «ανεξάρτητους», λειτουργικά και νομικά, διαχειριστές που ανέλαβαν να εκτελέσουν τις δραστηριότητες της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης, οι οποίες εξασφαλίζουν, δοθέντων των τεχνικών χαρακτηριστικών του εν λόγω αγαθού, την οικονομικά βέλτιστη λειτουργία της αγοράς.

B. Η οργάνωση της ελληνικής χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας - Ο Ημερήσιος Ενεργετακός Προγραμματισμός

Στην Ελλάδα, όπως και σε αρκετά κράτη μέλη, η ουσιαστική μετουσίωση των επιταγών του ευρωπαϊκού δικαίου στον τομέα της πλεκτρικής ενέργειας υπήρξε προβληματική,¹⁷

16. B.L. KIRBY B., HIRST E. & VANCOEVERING J., ο.π., σ. 12.

17. Είναι χαρακτηριστικό ότι η PAE ήδη από τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του πρώτου νόμου με τον οποίο επιδιώχθηκε η απελευθέρωση της αγοράς (Ν 2773/1999, ΦΕΚ Α 286) σημειώνει ότι «η προσπάθεια αυτή

με αποτέλεσμα ακόμη και σήμερα το μερίδιο της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης της ΔΕΗ να προσεγγίζει ή και να υπερβαίνει το 90% της αγοράς παραγωγής και προμήθειας.¹⁸ Ανεξάρτητα από τη διατήρηση νομικών φραγμών (legal barriers) για την είσοδο ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στην αγορά, η οργάνωση της ελληνικής χονδρεμπορικής αγοράς πλεκτικής ενέργειας εκκίνησε από την αναμφισβήτητη ανάγκη να αντιμετωπίσει την υπερ-δεσπόζουσα θέση της ΔΕΗ. Πράγματι, η ΔΕΗ, ως κύριος παραγωγός και παράλληλα κύριος προμηθευτής, θα λειτουργούσε αποτρεπτικά στο άνοιγμα της αγοράς μέσω διμερών συμβάσεων φυσικής παράδοσης (bilateral contracts) μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών. Κι αυτό γιατί η οργάνωση της χονδρεμπορικής αγοράς στο πλαίσιο διμερών συμβάσεων, με την παράλληλη λειτουργία μίας χονδρεμπορικής spot αγοράς, δεν θα εξασφάλιζε την απαιτούμενη ρευστότητα (liquidity) των συναλλαγών. Ειδικότερα, τούτο οφείλεται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι οι ανεξάρτητοι πλεκτροπαραγωγοί¹⁹ δεν

(σ.σ. της απελευθέρωσης) υπήρξε άνιση, δεδομένου ότι το κράτος και η ΔΕΗ, με κοινά συμφέροντα έναντι της μελλοντικής ανάπτυξης ανταγωνισμού, δεν επεδίωκαν την πραγματική εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου, αντίθετα υπήρξαν σε όλους τους τομείς καθυστερήσεις και άρνηση συμμόρφωσης προς τις αρχές του ισότιμου και υγιούς ανταγωνισμού». Βλ. ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, Έκθεση Πεπραγμένων της ΡΑΕ, Ιούλιος 2000 - Δεκέμβριος 2002, Αθήνα: Γαβριηλίδη, 2004, σελ. 18 - 19.

18. Τούτο οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως ενδεικτικά: (α) Η διατήρηση προνομίων υπέρ της ΔΕΗ από το ελληνικό Δημόσιο, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το δικαίωμα αποκλειστικής έκμεταλλευσης των κοιτασμάτων λιγνίτη. (β) Η διατήρηση κρατικώς ρυθμιζόμενων τιμολογίων επιλεγόντων πελατών της ΔΕΗ για λόγους ενάσκησης κοινωνικής πολιτικής, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα σταυροειδείς επιδοτήσεις μεταξύ διαφόρων κατηγοριών πελατών της ΔΕΗ και λειτουργούν ως εμπόδιο εισόδου αναγνωστρών επιχειρήσεων στην αγορά, Βλ. την υπ' αριθ. SG Greffe (2009)D/3724 προειδοποιητική επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 25.06.2009 (διαθέσιμη στην πλεκτρονική διεύθυνση <http://www.rae.gr/old/K2/I-93196.pdf>). Μάλιστα, η θέσπιση των ρυθμιζόμενων τιμολογίων της ΔΕΗ αρχικώς ερείπετο στις διατάξεις του άρθρου 14 του Κώδικα Προμήθειας σε Πελάτες (υπ' αριθ. 4524/06.02.2001 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, ΦΕΚ B 270/2001) που είχε εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 27 του Ν 2773/1999 και εν συνεχεία εκδόθηκε ως υπ' αριθ. Δ5/Η/Β/Φ29/23860, ΦΕΚ B 2332/2007 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, κατά την οποία: «Μέχρι τη 1η Ιουνίου 2008 η ΔΕΗ Α.Ε. καταρτίζει και υποβάλλει "τιμολόγια ρυθμιστικού ελέγχου" για κάθε βασική κατηγορία καταναλωτή». Το άρθρο 27 του Ν 2773/1999, ωστόσο, δεν περιέχει αντίστοιχη νομοθετική εξουσιοδότηση προς την κανονιστικά δρώσια Διοικητικού και συνεπώς οι πιο πάνω κανονιστικές ρυθμίσεις πάσχουν ακυρόττατα. Για το λόγο αυτό με το άρθρο 7 παρ. 3 του Ν 3899/2010, ΦΕΚ A 212, προστέθηκε νέα παράγραφος 6 στο άρθρο 29 του Ν 2773/1999 ως εξής: «6. Τα τιμολόγια προμήθειας της ΔΕΗ Α.Ε. για τη μέσην και χαμηλή τάση μέχρι την 30.6.2013 εγκρίνονται με αποφάσεις του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Άλλαγής, μετά από γνώμη της Ρ.Α.Ε.». Ακολούθως, με το άρθρο 195 παρ. 3 του Ν 4001/2011 καταργήθηκαν οι διατάξεις του άρθρου 29 του Ν 2773/1999. Ωστόσο, ακόμη και σήμερα τα τιμολόγια χαμηλής και μέσης τάσης της ΔΕΗ παραμένουν «ρυθμιστικά», δυνάμει του άρθρου 140 του Ν 4001/2011. Έτσι, οι τιμές της αγοράς λιανικής δεν είναι συνδεμένες (για τα συντριπτικό μέρος των τελικών πελατών) με το κόστος της ενέργειας δημόσιας διαμορφώνεται στην χονδρεμπορική αγορά. Για τα κριτήρια ελέγχου της νομιμότητας ενός τέτοιου μέτρου θέσπισης ρυθμιστικών τιμολογίων με το Ευρωπαϊκό δίκαιο, βλ. Απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Απριλίου 2010 C-265/08, Federutility et.al κατά Autorità per l'energia elettrica e il gas, Συλλ. 2010, σ. I-03377. (γ) Η απροθυμία της ΔΕΗ να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις της για την αμερόληπτη και διαφανή παροχή των υπηρεσιών διανομής (ανεξαρτήτως της πολιτικής εν τέλει αδυνατίας να εφαρμοστεί η διάταξη του άρθρου 12 του Ν 3426/2005, «Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς πλεκτικής ενέργειας» (ΦΕΚ A 309), σύμφωνα με την οποία τη διαχείριση του δικτύου διανομής θα αναλάμβανε από 1.7.2007 ο ΔΕΣΜΗΕ) και (δ) Η θέσπιση ενός πολυδαιδαλου και τεχνικού συστήματος οργάνωσης της χονδρεμπορικής αγοράς.
19. Οι παραγωγοί ΑΠΕ και ΣΥΘΑ απόλαμβάνουν την κατέ προτεραιότητα κατανομής της παραγωγής των μονάδων αυτών στο Σύστημα και της θέσπισης συστήματος feed-in-tariffs για την πληρωμή της παραχθείσας ενέργειας και συνεπώς δεν μπορούν εξ ορισμού να συνάψουν διμερείς συμβάσεις φυσικής παράδοσης.

δύνανται, εκ των πραγμάτων, να προσφέρουν ανταγωνιστικές τιμές με τη ΔΕΗ, η οποία διατηρεί την προνομιακή αποκλειστική εκμετάλλευση των μονάδων χαμπλού μεταβλητού κόστους (λιγνιτικές και υδροπλεκτρικές) έναντι των μονάδων υψηλού μεταβλητού κόστους των ανεξάρτητων πλεκτροπαραγωγών.²⁰ Για το λόγο αυτό, θεσπίστηκε για την προμήθεια και διακίνηση της πλεκτρικής ενέργειας στο Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας («Σύστημα»)²¹ το μοντέλο των υποχρεωτικών προσφορών των παραγωγών για το σύνολο της ισχύος τους και, αντίστοιχα, της υποβολής Δηλώσεων Φορτίου για το σύνολο της ζήτησης από τους προμηθευτές, τους εμπόρους ή ακόμη και τους τελικούς (αυτοπρομηθευόμενους) πελάτες. Στο πλαίσιο αυτό δεν επιτρέπονται διμερή συμβόλαια φυσικής παράδοσης μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών (αγορά τύπου κοινοπραξίας υποχρεωτικής συμμετοχής με κεντρική κατανομή - gross mandatory pool).²² Σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας

20. Βλ. απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 5ης Μαρτίου 2008 «σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 86 παράγραφος 3 της συνθήκης ΕΚ όσον αφορά τη διατήρηση σε ισχύ από την Ελληνική Δημοκρατία των δικαιωμάτων για την εξόρυξη λιγνίτη υπέρ της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού ΑΕ», Υπόθεση COMP/B-1/38.700, EE C 093/3.
21. Το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Βλ. άρθρο 2 παρ. 3 περ. τε του Ν 4001/2011) αποτελείται από το διασυνδεδεμένο σύστημα που περιλαμβάνει το σύνολο του συστήματος μεταφοράς της πειραιωτικής Ελλάδος (με εξαίρεση της γραμμές και εγκαταστάσεις υψηλής τάσης που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο διανομής), και τα διασυνδεδεμένα νησιά του Ιουνίου, την Εύβοια και του Αργοσαρωνικού. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης του Συστήματος Μεταφοράς έχει δρομολογηθεί και σύνδεση άλλων Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών (Κυκλαδών).
22. Πρόκειται για ένα σύστημα που έχει βασιστεί στα πρότυπα του Βρετανικού μοντέλου λειτουργίας της αγοράς πλεκτρικής ενέργειας της δεκαετίας του 1990, το οποίο έτυχε κριτικής ως ένας αδιαφανής μηχανισμός καθορισμού των τιμών χονδρικής που ευνοεί τη χειραγώηση της αγοράς και την αθέτηση των οικονομικών υποχρεώσεων των συμβαλλομένων και πρέπει μάλλον να θεωρείται σήμερα παρωχημένο (Βλ. BHATTACHARYYA S.C., Energy Economics: Concepts, Issues, Markets and Governance, 1st Edition, Springer, 2011, σελ. 709). Εξάλλου, η υποχρεωτική συμμετοχή όλων των παραγωγών και των προμηθευτών στην οργανωμένη κονδρεμπορική αγορά (mandatory pool) και ο αποκλεισμός της διυνατότητας σύναψης διμερών συμβάσεων φυσικής παράδοσης έχει επικριθεί στο πρόσφατο παρελθόν και οπό την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως μη συμβατή με το ευρωπαϊκό κεκτημένο (EU acquis) στο πλαίσιο ενσωμάτωσης των Οδηγιών της 3ης Ενέργειακής Δεύτερης. Σημειώνεται, μάλιστα, ότι αν και με τον Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος και Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας - ΚΔΣ & ΣΗΕ του 2005 (υπ' αριθ. 5-ΗΛ/Β/οικ./8311/09.05.2005 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης «Εγκρίσιον του Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος και Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας», ΦΕΚ Β 655) επικειμένη η βελτίωση του συστήματος οργάνωσης της αγοράς, η εφαρμογή του ΚΔΣ & ΣΗΕ του 2005 καθυστέρησε για περισσότερα από 5 χρόνια, αφού με αλλεπάλληλες κανονιστικές παρεμβάσεις παρετείνετο η εφαρμογής της λεγόμενης «5ης Ημέρας Αναφοράς» και κατ' αποτέλεσμα η διατήρηση σε ισχύ του κανονιστικού πλαισίου των κωδικών συναλλαγών πλεκτρικής ενέργειας και διαχείρισης του συστήματος που θεσπίστηκαν το 2001 (υπουργικές αποφάσεις υπ' αριθ. Δ5/ΗΛ/Β/Φ1/οικ. 8988, ΦΕΚ Β 623 και Δ5/Β/Φ1/οικ. 8989, ΦΕΚ Β 654, αντίστοιχα). Είναι ενδεικτικό, μάλιστα, ότι στην πράξη η παράταση αυτή δινόταν ακόμη και μετά την παρέλευση της «5ης Ημέρας Αναφοράς», παρά τις αλλεπάλληλες εκκλήσεις της ΡΑΕ και των παραγόντων της αγοράς για την άμεση εφαρμογή του συνόλου των ρυθμίσεων του ΚΔΣ & ΣΗΕ του 2005. Βλ. υπ' αριθ. Δ5/ΗΛ/Β/Φ.1.16/οικ. 13396/30.6.2010 απόφαση της Υπουργού Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΦΕΚ Β 985), με την οποία ορίστηκε η 23η Σεπτεμβρίου 2010 ως «5η Ημέρα Αναφοράς», π. οποία είχε ήδη παρέλθει την 1η Ιουλίου 2010 δυνάμει της υπ' αριθ. Δ5/ΗΛ/Β/Φ.1.16/671/οικ. 8328/30.4.2010, ΦΕΚ Β 569 υπουργικής απόφασης (δεδομένου ότι η πραγματική πλειονότητα κυκλοφορίας του ΦΕΚ Β 985 ήταν π. 15.7.2010) και ακολούθως παρατάθηκε μέχρι τις 30.9.2010 (Βλ. υπ' αριθ. Δ5/ΗΛ/Β/Φ.1.16/οικ. 18803/22.9.2010, ΦΕΚ Β 1557 απόφαση της Υπουργού Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, όπου και πάλι η πραγματική πλειονότητα κυκλοφορίας του ΦΕΚ Β 1557 στην οποία δημοσιεύτηκε η πιο πάνω απόφαση ήταν π. 29.9.2010).

του 2012, σκοπός του συστήματος οργάνωσης της αγοράς, δηλαδή του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού (ΗΕΠ), είναι «η ελαχιστοποίηση της συνολικής δαπάνης για την εξυπηρέτηση του φορτίου ηλεκτρικής ενέργειας σε κάθε Ημέρα Κατανομής υπό όρους καλής και ασφαλούς λειτουργίας του Συστήματος και διασφάλισης επαρκών εφεδρειών».²³

Ειδικότερα, το σύστημα της οργάνωσης της χονδρεμπορικής αγοράς πλεκτρικής ενέργειας αποτελεί ένα υβρίδιο μεταξύ του bid-based και του cost-based μοντέλου του mandatory pool. Η τιμή, δηλαδή, με βάση την οποία εκτελούνται οι αγοραπωλησίες πλεκτρικής ενέργειας είναι η αποκαλούμενη Οριακή Τιμή του Συστήματος (*margin price*), η οποία προκύπτει από το συνδυασμό των προσφορών τιμών και ποσοτήτων που υποβάλλουν κάθε μέρα οι διαθέσιμες μονάδες παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας κατά την προηγούμενη ημέρα (gate closure) για κάθε επόμενη ημέρα κατανομής (day-ahead) και του ωριαίου φορτίου ζήτησης πλεκτρικής ενέργειας που διαμορφώνεται σε καθημερινή βάση από τους καταναλωτές (περίοδος κατανομής²⁴). Έτσι, οι μονάδες παραγωγής κατατάσσονται αναλόγως των προσφορών τους σε αύξουσα σειρά, ξεκινώντας από τη χαμηλότερη προσφερόμενη τιμή για ορισμένη ποσότητα ενέργειας και καταλήγοντας στην υψηλότερη προσφερόμενη τιμή. Η τιμή προσφοράς της τελευταίας μονάδας που κατανέμεται στο Σύστημα, δηλαδή, η μονάδα που εγχύει πλεκτρική ενέργεια στην υψηλότερη προσφερόμενη τιμή, καθορίζει την Οριακή Τιμή του Συστήματος και, συνεπώς, το κόστος των αγοραπωλησιών στην χονδρεμπορική αγορά (bid-based pool). Ωστόσο, οι προσφορές/δηλώσεις των προμηθευτών και των πλεκτροπαραγωγών δεν μπορούν να είναι κατώτερες ή μεγαλύτερες των Διοικητικά Οριζόμενων Τιμών (βλ. άρθρο 71 του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012), οι οποίες ορίζονται με βάση κοστολογικά στοιχεία που υπόκεινται στον έλεγχο της PAE (cost-based pool).²⁵

Μέχρι τη θέση σε ισχύ του Ν 4001/2011, την αρμοδιότητα διαχείρισης της χονδρεμπορικής αυτής αγοράς είχε ο διαχειριστής του Συστήματος (ΔΕΣΜΗΕ), ο οποίος λειτουργούσε υπό το μοντέλο του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Συστήματος (Independent System Operator) της Οδηγίας 2003/54/EK.²⁶ Ωστόσο, στο πλαίσιο της εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/72/EK και της υιοθέτησης του μοντέλου του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς του κεφαλαίου V της ως άνω Οδηγίας (μοντέλο ITO), τα καθήκοντα του διαχειριστή μεταφοράς έχουν πλέον αναληφθεί από διακριτή νομική προσωπικότητα, την ΑΔΜΗΕ ΑΕ, θυγατρική της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης της ΔΕΗ. Οι αρμοδιότητες του ΔΕΣΜΗΕ (που ήδη έχει μετονομαστεί σε Λειτουργό της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας - ΛΑΓΗΕ) περιορίζονται στην Επίλυση του ΗΕΠ με βάση

23. Βλ. άρθρο 11 του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012, υπ' αριθ. 56/2012 απόφαση της PAE (ΦΕΚ B 104).

24. Οι περίοδοι κατανομής ορίζονται μία ώρα της ημέρας κατανομής. Οι περίοδοι κατανομής αρχίζουν από ώρα 00:00 της ημέρας κατανομής (βλ. άρθρο 12 παρ. 2 του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012).

25. Βλ. και http://www.rae.gr/site/categories_new/electricity/market/wholesale/price.csp.

26. Οδηγία 2003/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003 «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά πλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/EK», ΕΕ L 176/37.

την αρχή της βελτιστοποίησης του κοινωνικού πλεονάσματος για την ικανοποίηση του ενεργειακού ισοζυγίου υπό την τήρηση των περιορισμών λειτουργίας του Συστήματος και των τεχνικών χαρακτηριστικών των μονάδων.²⁷ Τούτο, κατ' αποτέλεσμα, έχει καταστήσει διακριτές τις υπηρεσίες του Διαχειριστή του Συστήματος και του Λειτουργού της Αγοράς, οι οποίες στο παρελθόν συγχέονταν με την ανάληψη του συνόλου των εν λόγω καθηκόντων από την ΔΕΣΜΗΕ. Αυτό καθιστά ακόμη περισσότερο αναγκαία την οριοθέτηση της ευθύνης των δύο αυτών φορέων έναντι των συμμετεχόντων στην αγορά.

1. Η Ενδοσυμβατική Αστική Ευθύνη του Διαχειριστή του Συστήματος και του Λειτουργού της Αγοράς

Οι αρμοδιότητες του Διαχειριστή καθορίζονται από τις διατάξεις των άρθρων 94 έως και 96 του Ν 4001/2011. Σύμφωνα με αυτές, ο Διαχειριστής του Συστήματος οφείλει να λειτουργεί, εκμεταλλεύεται, συντηρεί και αναπτύσσει το Σύστημα, ώστε να διασφαλίζεται ο εφοδιασμός της χώρας με πλεκτρική ενέργεια κατά τρόπο επαρκή, ασφαλή, αποδοτικό και αξιόπιστο. Αντιστοίχως, με τις διατάξεις των άρθρων 117 ως και 121 του ίδιου νόμου ορίζονται οι αρμοδιότητες του Λειτουργού της Αγοράς, οι οποίες περιορίζονται στην επίλυση του ΗΕΠ και την εκκαθάριση των συναλλαγών πλεκτρικής ενέργειας. Λόγω της έντονης ρυθμιστικής παρέμβασης στην οργάνωση της αγοράς, οι κανονιστικές διατάξεις που εξειδικεύουν τις ως άνω νομοθετικά προβλεπόμενες αρμοδιότητες και υποχρεώσεις των φορέων αυτών αποτελούν το έκ του νόμου «συμβατικό πλαίσιο» που ρυθμίζει τις σχέσεις τους τόσο με τους πλεκτροπαραγωγούς, τους προμηθευτές, τους εμπόρους και τους αυτοπρομηθευόμενους επιλέγοντες πελάτες όσο και μεταξύ τους. Έτσι, σύμφωνα με το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο, κάθε χρήστης του Συστήματος, με την εγγραφή του στο Μητρώο Συμμετεχόντων που τηρείται από τον Λειτουργό της Αγοράς, συνάπτει άτυπα:

- α) Τη «Σύμβαση Συναλλαγών Διαχειριστή Συστήματος» με τον ΑΔΜΗΕ, η οποία έχει ως αντικείμενο τις συναλλαγές που διενεργούνται στο πλαίσιο των Συναλλαγών Αποκλίσεων Ηλεκτρικής Ενέργειας, των Επικουρικών Υπηρεσιών, της Χρέωσης Χρήσης Συστήματος, και του Μηχανισμού Διασφάλισης Επαρκούς Ισχύος, οι οποίες διέπονται από τον Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος του 2012.²⁸
- β) Τη «Σύμβαση Συναλλαγών ΗΕΠ» με τον Λειτουργό της Αγοράς, η οποία διέπεται από τον Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012.²⁹

Παράλληλα, οι εν λόγω κώδικες αποτελούν το πλαίσιο της σύμβασης που συνάπτεται, επίσης άτυπα, μεταξύ του Διαχειριστή του Συστήματος και του Λειτουργού της Αγοράς.³⁰ Πρόκειται, δηλαδή, για ιδιότυπες συμβάσεις προσχώρησης κανονιστικά ρυθμιζόμενες,

27. Βλ. άρθρο 52 του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012.

28. Βλ. άρθρο 1 του Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012, υπ' αριθμ. 57/2012 απόφαση της ΡΑΕ (ΦΕΚ Β 103).

29. Βλ. άρθρο 1 του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012.

30. Η σύμβαση αυτή χαρακτηρίζεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κεφαλαίου 14 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012, ως Σύμβαση Παροχής Υπηρεσιών.

χωρίς ωστόσο αυτό να αναιρεί το συμβατικό χαρακτήρα των σχέσεων των μερών. Θα μπορούσε, μάλιστα, να υποστηριχθεί, βάσει και της ρητής πρόβλεψης του παρακολουθηματικού χαρακτήρα και της άρρηκτης σύνδεσης των ως άνω συμβάσεων, ότι κάθε χρήστης του Συστήματος συνάπτει κατ' αποτέλεσμα, με την εγγραφή του στο Μητρώο Συμμετεχόντων, μία και μόνο τριμερή σύμβαση με το Λειτουργό της Αγοράς και τον Διαχειριστή του Συστήματος, η οποία ρυθμίζει την παροχή διακριτών επιμέρους υπηρεσιών. Κι αυτό γιατί η λύση της Σύμβασης Συναλλαγών επιφέρει αυτοδίκαια τη λύση της Σύμβασης Διαχειριστης του Συστήματος, και ανάστροφα.³¹ Ωστόσο, για να διαγνωστεί το μέτρο της ενδοσυμβατικής ευθύνης του Διαχειριστή του Συστήματος και του Λειτουργού της Αγοράς έναντι των χρηστών του Συστήματος θα πρέπει προηγουμένως να διαγνωσθεί η νομική φύση των ως άνω συμβάσεων. Κι αυτό γιατί, όπως έχει ήδη ορθώς επισημανθεί, παρά τις εκτενείς ρυθμίσεις του κανονιστικού πλαισίου των Κωδίκων Διαχειριστης και Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας, οι διατάξεις των κειμένων αυτών δεν ρυθμίζουν εξαντλητικά τις σχέσεις μεταξύ των μερών.³²

α. Η νομική φύση της Σύμβασης Συναλλαγών Διαχειριστή Συστήματος

Έχει υποστηριχθεί ότι η σύμβαση μεταξύ του Διαχειριστή του Συστήματος και των χρηστών αυτού προσομοιάζει με τη σύμβαση έργου (ΑΚ 681επ.), υπό την έννοια ότι ο Διαχειριστής αναλαμβάνει την υποχρέωση να «θέσει στη διάθεση του αντισυμβαλλομένου επιλέγοντα πελάτη την ενέργεια που πωλήθηκε από τον προμηθευτή στον τελευταίο στην καθορισθείσα ποσότητα και ποιότητα στο σημείο σύνδεσης με το Σύστημα», δηλαδή στην «παραγωγή ενός συγκεκριμένου (συμφωνηθέντος) αποτελέσματος με ίδια ευθύνη και χωρίς δέσμευση ως προς την επίτευξή του» και ότι «το αποτέλεσμα αυτό εξασφαλίζεται μέσω των υπηρεσιών του Συστήματος».³³ Η θέση αυτή παραγνωρίζει το γεγονός ότι έκαστη των επιμέρους υπηρεσιών που παρέχεται ο Διαχειριστής δύναται να έχει αυτοτέλεια, δηλαδή να επάγεται διακριτά δικαιώματα και υποχρεώσεις σε τέτοιο βαθμό, ώστε, αν και σκοπός των υπηρεσιών είναι εν τέλει η εξασφάλιση της αδιάλειπτης τροφοδοσίας του Συστήματος και της εξισορρόπησης του φορτίου με οικονομικά αποδοτικό τρόπο, να είναι αμφίβιολο αν οι υπηρεσίες αυτές προσομοιάζουν στη μίσθωση έργου. Συνεπώς, εξίσου αμφίβιολο είναι αν θα μπορούσαν να εφαρμοστούν συμπληρωματικά για το σύνολο των υπηρεσιών του Διαχειριστή οι διατάξεις του ΑΚ για τη σύμβαση έργου. Άλλωστε, όπως γίνεται αντιληπτό εξ όσων κατωτέρω αναλύονται, οι επιμέρους αυτές υπηρεσίες έχουν διακριτή οικονομική αξία και σκοπό και, υπό προϋποθέσεις, διαφορετικό αποδέκτη. Έτσι, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να συγκεκριμενοποιείται και να εξειδικεύεται η συγκεκυμένη έννοια της παροχής υπηρεσίας από τη σκοπιά του νομικού χαρακτηρισμού της. Στο πλαίσιο του παρόντος δεν είναι εφικτή η εκτενής και εξαντλητική αναφορά στο σύνολο των υπηρεσιών αυτών ή/και των σχέσεων του Διαχειριστή με τους χρήστες του Συστήματος ή και τους διαχειριστές των όμορων διασυνδεδεμένων συστημάτων. Η σύντομη, ωστόσο, πα-

31. Βλ. άρθρα 3 παρ. 5 και 6 του Κωδικά Διαχειριστης Συστήματος και του Κωδικα Συναλλαγών του 2012.

32. Βλ. σχετικά MAPINO Μ.-Θ., ό.π., σελ. 204.

33. *Ibid*, σ. 206.

ράθεση των κατωτέρω υπορεσιών καταδεικνύει την ανάγκη για διαφορετική νομική μεταχείρισή τους και ενδεχομένως δηλώνει ότι δεν είναι δόκιμο τα ρυθμιστικά ή συμβατικά κενά να αντιμετωπιστούν με την αναλογική ή ευθεία εφαρμογή διατάξεων μίας και μόνο ρυθμισμένης συμβατικής σχέσης (π.χ. σύμβαση έργου).

Σύμφωνα, λοιπόν, με το υφιστάμενο ρυθμιστικό πλαίσιο, ο Διαχειριστής του Συστήματος παρέχει κυρίως τις κάτωθι υπορεσίες:

(i) *Δέσμευση μεταφορικής ικανότητας*

Στο πλαίσιο του υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου της κοινοπραξίας (mandatory pool), η μίσθωση μεταφορικής ικανότητας δεν είναι διακριτή από την υπορεσία κεντρικής κατανομής των μονάδων μέσω της οποίας εξασφαλίζεται η απαιτούμενη μεταφορική ικανότητα του Συστήματος και η πρόσβαση των χρηστών σε αυτό (βλ. κατωτέρω υπό γ). Μόνη εξαίρεση είναι η περίπτωση των διεθνών διασυνδέσεων, για τις οποίες διενεργούνται σχετικές «εμφανείς δημοπρασίες» (explicit auctions) Φυσικών Δικαιωμάτων Διασυνδέσεων (Physical Transmission Rights).³⁴ Η κατοχή των Δικαιωμάτων αυτών είναι προαπαιτούμενο της υποβολής προσφοράς για εισαγωγή ή για εξαγωγή ενέργειας, αλλά για την εκμετάλλευσή τους απαιτείται η υποβολή προσφορών έγχυσης στον ΗΕΠ. Ως προ τη νομική φύση των υπορεσιών αυτών, με βάση το σκοπό στον οποίο αποβλέπουν τα μέρη, η δέσμευση μεταφορικής ικανότητας στις διασυνδέσεις μέσω της κατοχής Φυσικών Δικαιωμάτων έχει αυτοτέλεια και διακριτή οικονομική αξία έναντι της υπορεσίας μεταφοράς (δηλ. της έγχυσης της εισαγόμενης ενέργειας στο Σύστημα με τη υποβολή προσφοράς στον ΗΕΠ, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23 του Κώδικα Συναλλαγών). Έτσι, η εισαγόμενη ενέργεια υπόκειται στις χρεώσεις χρήσης του Συστήματος (δηλ. το αντάλλαγμα για την παροχή υπορεσιών μεταφοράς), εφόσον δεν εφαρμόζεται η αρχή της αμοιβαιότητας με το διαχειριστή του όμορου συστήματος.³⁵ Ως εκ τούτου, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα μέρη, εν προκειμένω, αποβλέπουν στην καθαυτή «δέσμευση» της μεταφορικής ικανότητας του Συστήματος, καταβάλλοντας για το σκοπό αυτό το σχετικό αντάλλαγμα μέσω δημοπρασίων. Το γεγονός αυτό αποκλείει την υπαγωγή της εν λόγω συμβατικής σχέσης στις διατάξεις περί μίσθωσης έργου. Υπό το πρίσμα, δημοσ., της πάγιας θέσης της νομολογίας και της θεωρίας ότι η μίσθωση πράγματος απαιτεί τη φυσική κατοχή του, αποκλείεται και η εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 574 επ. ΑΚ, καθώς τη φυσική εξουσία επί του Συστήματος, τη διαχείρισή του και την ευθύνη για την πραγμάτωση του σκοπού της μεταφοράς έχει ο Διαχειριστής και όχι ο κάτοχος των εν λόγω Δικαιωμάτων.³⁶ Αντιστοίχως, δυσχερής είναι η υπαγωγή της εν λόγω συμβατικής σχέσης στις διατάξεις περί πώλησης, καθότι ουδέποτε συντελείται η φυσική παράδοση της νομής του πράγματος και η μεταβίβαση της κυριότητάς του.³⁷ Σ'

34. Μεταβολές ως προ το ρυθμιστικό πλαίσιο της πρόσβασης στις διασυνδέσεις επίκεινται ενόψει της διαδικασίας σύζευξης των αγορών (market coupling) δια του προτεινόμενου μοντέλου λειτουργίας της ευρωπαϊκής αγοράς (target model), όπως αυτό διαγράφεται από τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει εκδώσει ο Οργανισμός για τη Συνεργασία Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ).

35. Βλ. άρθρο 281 του Κώδικα Διαχειρίστης Συστήματος και άρθρο 83 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012.

36. Βλ. σχετικά MAPINO M.-Θ., ο.π., σ. 205.

37. Τούτο Βέβαια δεν αναφέρεται από το γεγονός ότι τα Φυσικά Δικαιωμάτα Διασυνδέσεων αποτελούν αντικείμενο εμπορίας στη δευτερεύουσα αγορά, γεγονός που υποδεικνύει είτε ότι αποτελούν αντικείμενο

αυτό, άλλωστε, συνηγορεί και το γεγονός ότι ο κάτοχος των Δικαιωμάτων αυτών δεν δύναται εκ των πραγμάτων να απολαύσει την προστασία του νομέα κατ' άρθρα 985 επ. ΑΚ, σε περίπτωση που ο Διαχειριστής, κατά παράβαση της σχετικής συμφωνίας των μερών, κάνει χρήση της δεσμευμένης μεταφορικής ικανότητας προς όφελος τρίτου.

Τα ανωτέρω αναδεικνύουν τη δυσχέρεια υπαγωγής της σύμβασης δέσμευσης δυναμικότητας στις ρυθμίσεις των επώνυμων συμβάσεων του Αστικού Κώδικα. Είναι, εξάλλου, χαρακτηριστικό ότι το άρθρο 280 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012 αναφέρεται καταχρωστικά σε «εκχώρωση» της μεταφορικής ικανότητας, η οποία σαφώς εννοιολογικά και νομικά δεν εμπίπτει στην κατ' άρθρο 455 ΑΚ σύμβαση εκχώρωσης. Ορθότερο θα ήταν, επομένως, να θεωρηθεί ότι με τη σύμβαση αυτή ο Διαχειριστής αναλαμβάνει την υπόσχεση έναντι του χρήστη να διαθέτει, έναντι ανταλλάγματος, την απαιτούμενη μεταφορική ικανότητα στις διασυνδέσεις για την προνομιακή εξυπηρέτηση των δηλώσεων προσφορών του εν λόγω χρήστη, ο οποίος έχει αντίστοιχο δικαίωμα προσδοκίας για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του Διαχειριστή. Επομένως, πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι πρόκειται για μη ρυθμιζόμενη σύμβαση που διέπεται από τις γενικές διατάξεις του ΑΚ για τις αμφοτεροθαρείς συμβάσεις.

(ii) *Υπηρεσίες συντήρησης και ανάπτυξης του Συστήματος*

Οι υπηρεσίες αυτές δεν είναι διακριτές έναντι της γενικότερης υποχρέωσης του Διαχειριστή να εξασφαλίζει την αδιάλειπτη και αποδοτική τροφοδοσία του Συστήματος για την εξυπηρέτηση της ζήτησης και, συνεπώς, δεν έχουν αυτοτέλεια από την κύρια υποχρέωση διαχείρισης του Συστήματος.

(iii) *Κατανομή των μονάδων (dispatching)*

Αντικείμενο της διαδικασίας κατανομής είναι ο προγραμματισμός της λειτουργίας των κατανεμόμενων μονάδων, των συμβεβλημένων μονάδων, των εκτάκτων εισαγωγών, των μονάδων εφεδρείας εκτάκτων αναγκών και η έκδοση των σχετικών εντολών κατανομής σε πραγματικό χρόνο από το Διαχειριστή. Με τη διαδικασία αυτή διενεργείται η συνολική απορρόφηση πλεκτρικής ενέργειας από το Σύστημα, σύμφωνα με τις προβλέψεις και μετρήσεις του Διαχειριστή. Και τούτο υπό όρους καλής και αξιόπιστης λειτουργίας του Συστήματος, ευχέρειας αντιμετώπισης απρόβλεπτων συμβάντων στο Σύστημα και τις μονάδες, ποιότητας τροφοδότησης του φορτίου και ελαχιστοποίησης της συνολικής δαπάνης.³⁸ Ειδικότερα, ο Διαχειριστής εκπονεί εντός έξι ωρών από τη λήξη της Προθεσμίας Υποβολής³⁹ πρόγραμμα λειτουργίας των μονάδων για την κάλυψη της ζήτησης κατά τρόπο ώστε να διαφυλάσσεται η αξιοπιστία και η ομαλή λειτουργία του Συστήματος και να ελαχιστοποιείται το κόστος ικανοποίησης του συνολικού φορτίου και των επικουρικών υπηρεσιών και της ετοιμότητας παροχής συμπληρωματικής ενέργειας συστήματος. Το πρόγραμμα αυτό παρέχει στους συμμετέχοντες στην αγορά τις απαιτούμενες ενδείξεις

(πράγμα) δεκτικό συναλλαγών και επομένως θα έπρεπε να υπάγονται στις διατάξεις περί πώλησης, είτε ότι η μεταβίβασή τους επέρχεται κατ' άρθρο 470ΑΚ.

38. Βλ. άρθρο 43 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012.

39. Η λήξη της προθεσμίας υποβολής ορίζεται στις 12:30 της ημέρας που προγείται της Ημέρας Κατανομής (βλ. άρθρο 12 παρ. 4 του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012).

για την αναμενόμενη ζήτηση ενέργειας. Ακολούθως, κατά την Ημέρα Κατανομής⁴⁰ και σε πραγματικό χρόνο, ο Διαχειριστής εκδίδει δεσμευτικές για τους πλεκτροπαραγωγούς εντολές κατανομής (real time dispatching), με τις οποίες καθορίζει την παραγωγή ενέργειών τσχύος των μονάδων, το συγχρονισμό ή αποσυγχρονισμό τους με το Σύστημα, την παροχή επικουρικών υπηρεσιών και τον τρόπο λειτουργίας τους. Λόγω του σκοπού στον οποίο αποβλέπουν τα μέρη, δηλαδή την εξασφάλιση του αποτελέσματος της ομαλής λειτουργίας του Συστήματος, θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι ο χαρακτήρας της υπηρεσίας αυτής υπό το υφιστάμενο πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς προσομοιάζει με τη σύμβαση έργου. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην αντίθετη περίπτωση, αν δηλαδή ήθελε υποτεθεί ότι η εν λόγω υπηρεσία αποτελεί σχέση παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών, θα καταλήγαμε στο αδόκιμο τελολογικά αποτέλεσμα να απαλλάσσεται ο Διαχειριστής της ευθύνης για την εξασφάλιση της ασφαλούς, αξιόπιστης και αποδοτικής λειτουργία του Συστήματος, δηλαδή της ευθύνης από τη μη επέλευση του επιθυμητού αποτελέσματος. Ως προ την εν γένει επικαλούμενη δυσχέρεια υπαγωγής της σύμβασης στις διατάξεις περί μίσθωσης έργου, λόγω του επικαλούμενου διαρκούς χαρακτήρα της παροχής, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σύναψη της Σύμβασης Συναλλαγών Διαχειριστή Συστήματος αποτελεί μία μικτή σύμβαση πλαίσιο, κατά την οποία ο Διαχειριστής αναλαμβάνει να παρέχει ειδικότερες επιμέρους υπηρεσίες στους χρήστες. Υπό το πρίσμα αυτό, κάθε εγγεγραμμένος χρήστης δεν γίνεται διαρκώς αποδέκτης των υπηρεσιών αυτών, όπως εσφαλμένως υποστηρίζεται, αφού δεν είναι απαραίτητη η διαρκής συμμετοχή στο ΗΕΠ (π.χ. μία μονάδα δύναται να τεθεί εκτός ΗΕΠ λόγω δήλωσης Mn Διαθεσιμότητας ή ο χρήστης του Συστήματος να μην υποβάλει σχετική δήλωση φορτίου⁴¹). Αντιθέτως, για το σκοπό της κατανομής των μονάδων, το έργο που παρέσχει ο Διαχειριστής είναι χρονικά οριοθετημένο και ταυτίζεται με κάθε Ημέρα Κατανομής. Τούτο δεν αναρτεί την υποχρέωση του Διαχειριστή για την αδιάλειπτη τροφοδοσία του Συστήματος, αφού έκαστη Ημέρα Κατανομής άρχεται με την ταυτόχρονη λήξη της προηγούμενης.

(iv) Παροχή επικουρικών υπηρεσιών

Ο Διαχειριστής του Συστήματος είναι υπεύθυνος για τον προγραμματισμό και τη διαχείριση των Επικουρικών Υπηρεσιών και της Συμπλορωματικής Ενέργειας Συστήματος. Επικουρικές υπηρεσίες είναι οι υπηρεσίες που απαιτούνται για τη μεταφορά της πλεκτρικής ενέργειας μέσω του Συστήματος από τα σημεία έγχυσης στα σημεία κατανάλωσης και τη διασφάλιση της ποιότητας παροχής της πλεκτρικής ενέργειας μέσω του Συστήματος.⁴² Ο Διαχειριστής εκδίδει τις σχετικές εντολές παροχής των υπηρεσιών αυτών και εντολής ετοιμότητας παροχής στο πλαίσιο του προγράμματος κατανομής και είναι υπεύθυνος για την είσπραξη του κόστους της παροχής των υπηρεσιών αυτών από τους προμηθευτές

40. Ως Ημέρα Κατανομής ορίζεται το χρονικό διάστημα των 24 ωρών που συμπίπτει με μία ημερολογιακή περίοδο (βλ. άρθρο 12 παρ. 2 του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2012).

41. Βλ. άρθρο 17 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012.

42. Ο αναλυτικός ορισμός κάθε επικουρικής υπηρεσίας, ο τρόπος μέτρησης και η διαδικασία ποσοτικού και ποιοτικού ελέγχου της από το Διαχειριστή Συστήματος καθορίζονται σύμφωνα με τους εκάστοτε κανονισμούς του ENTSO-E, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες λειτουργίας του ελληνικού Συστήματος, και περιλαμβάνονται στο Εγχειρίδιο του Κώδικα Διαχειρίστη Συστήματος. Βλ. άρθρο 92 του Κώδικα Διαχειρίστη Συστήματος και άρθρο 73 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012.

και της απόδοσης των ποσών αυτών στους πλεκτροπαραγωγούς μέσω του διαχειριστικού λογαριασμού για επικουρικές υπηρεσίες και συμπληρωματική ενέργεια.⁴³ Με άλλα λόγια, ο Διαχειριστής του Συστήματος τιμολογεί τους χρήστες για την παροχή των υπηρεσιών αυτών και αντίστοιχα τιμολογείται από τους πλεκτροπαραγωγούς.⁴⁴ Μάλιστα, ο Διαχειριστής επιτρέπεται να συνάπτει, κατόπιν διαγωνισμού και υπό προϋποθέσεις, συμβάσεις επικουρικών υπηρεσιών σε περίπτωση ενδεχόμενης μη επαρκούς παροχής τους από κατανεμόμενες μονάδες και προς εξυπηρέτηση μετριασμού της σχετικής δαπάνης. Επιτρέπεται επίσης να συνάπτει και συμβάσεις συμπληρωματικής ενέργειας συστήματος, εφόσον εκτιμάται ότι υφίσταται κίνδυνος μη κάλυψης της συνολικής απορρόφησης της πλεκτρικής ενέργειας.⁴⁵ Συνεπώς, κύριο χαρακτηριστικό της νομικής φύσης των υπηρεσιών αυτών είναι η σύμβαση - κατ' άρθρο 513 ΑΚ - πώλησης πλεκτρικής ενέργειας από τους πλεκτροπαραγωγούς στο Διαχειριστή και ακολούθως από το Διαχειριστή στους προμηθευτές στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης των φορτίων τους. Κι αυτό γιατί στη σύμβαση έργου τα συμβαλλόμενα μέρει επιδιώκουν την επίτευξη ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος, ενώ εν προκειμένω κύριο χαρακτηριστικό είναι η περιουσιακή μετακίνηση. Αυτό δεν ανατρέπει το γεγονός ότι οι επικουρικές υπηρεσίες εντάσσονται στην εν γένει υποχρέωση του Διαχειριστή να εξασφαλίσει την ομαλή τροφοδοσία του Συστήματος και την κάλυψη των αναγκών ζήτησης.

Ωστόσο, η θεώρηση των εν λόγω υπηρεσιών υπό το πρίσμα των διατάξεων περί πώλησης, στη βάση ότι ο Διαχειριστής ενεργεί ως κεντρικός συμβαλλόμενος της κοινοπραξίας, παραβλέπει το γεγονός ότι, κατ' αποτέλεσμα, ο Διαχειριστής αναλαμβάνει τον πιστωτικό κίνδυνο των χρηστών του Συστήματος. Έτσι, σε περίπτωση αδυναμίας είσπραξης, λόγω επισφαλειών, του σχετικού κόστους των επικουρικών υπηρεσιών από τους προμηθευτές, στους οποίους και επιμερίζεται εν τέλει το κόστος, ο Διαχειριστής δεν δύναται να απαλλαγεί των συμβατικών υποχρεώσεών του έναντι των πλεκτροπαραγωγών. Θα ήταν συνεπώς δόκιμο να υποστηριχθεί ότι, εν προκειμένω, ο Διαχειριστής δεν συμβάλλεται ιδίως ονόματι αλλά στο όνομα και για λογαριασμό των προμηθευτών, ώστε σε άμεσο χρόνο να εγκέεται η ενέργεια που απαιτείται για την ίκανοποίηση της ζήτησης. Τούτο προϋποθέτει ότι οι προμηθευτές παρέχουν δια της Σύμβασης Συναλλαγών Διαχειριστή Συστήματος εντολή στο Διαχειριστή να ενεργεί για λογαριασμό τους κάθε πράξη αγοραπωλησίας πλεκτρικής ενέργειας που απαιτείται για την εξυπηρέτηση των φορτίων τους σε κάθε Ημέρα Κατανομής. Αντιστοίχως, οι παραγωγοί αναγνωρίζουν ότι ο Διαχειριστής ενεργεί για λογαριασμό τρίτου, κατ' άρθρο 211 ΑΚ. Συνεπώς, ο Διαχειριστής απαλλάσσεται της ευθύνης έναντι των πλεκτροπαραγωγών σε περίπτωση πραγματικής αδυναμίας είσπραξης του ανταλλάγματος, καθώς οι σχετικές εντολές δίνονται στο όνομα και για λογαριασμό των προμηθευτών, τους οποίους και δεσμεύουν, αφού συνάγεται από τις περιστάσεις ότι οι πράξεις αυτές έγιναν στο όνομά τους. Η ευθύνη, αντιστοίχως, του Διαχειριστή περιορίζεται στην επιμέλεια που οφείλει να επιδείξει για την είσπραξη του ανταλλάγματος από τους προμηθευτές. Το συμπέρασμα αυτό υποστηρίζεται από τον

43. Βλ. Κεφάλαιο 38 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012.

44. Η παροχή Επικουρικών Υπηρεσιών Εφεδρείας Πρωτεύουσας Ρύθμισης και Εύρους Δευτερεύουσας Ρύθμισης εντάσσεται στο πρόγραμμα επίλυσης ΗΕΠ.

45. Βλ. άρθρο 94 παρ. 3 Ν 4001/2011 και άρθρα 118 και 120 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012.

προβλεπόμενο μηχανισμό τήρησης ειδικών λογαριασμών.⁴⁶ Με βάση τις διατάξεις αυτές, ο Διαχειριστής ουδέποτε αποκτά δικαίωμα ιδιοποίησης των χρηματικών ποσών που χρεοπιστώνονται στον ειδικό λογαριασμό, δηλαδή δεν μπορεί να διαθέσει τα χρηματικά αυτά ποσά για άλλους σκοπούς και οφείλει να τα αποδώσει, σύμφωνα με τις ειδικότερες διατάξεις του Κώδικα.

Τα ανωτέρω, όμως αν και τελολογικά δόκιμα, δεν δύνανται να υποστηριχθούν αβίαστα με βάση τις υφιστάμενες διατάξεις του Κώδικα και πρέπει να γίνει μάλλον αποδεκτό ότι μία τέτοια σχέση αντιπροσώπευσης είναι έμμεση. Έτσι, υποκείμενο της δια της ενέργειας του αντιπροσώπου έννομης σχέσης (αγοραπωλοσίας) είναι τελικώς ο ίδιος ο δικαιοπρακτών αντιπρόσωπος (Διαχειριστής), ο οποίος μεταφέρει τα επελθόντα στο πρόσωπό του αποτελέσματα της δικαιοπραξίας (πώληση της ενέργειας) στους εμμέσως αντιπροσωπευόμενους με βάση την εσωτερική σχέση (σύμβαση εντολής) που συνδέει αυτόν με τον κύριο της υπόθεσης. Εξάλλου, είναι προφανής η έλλειψη πρόνοιας περί άμεσης διάχυσης του κινδύνου στο σύνολο των συμμετεχόντων στην αγορά, εν αντιθέσει με αντίστοιχες διατάξεις του Κώδικα Συναλλαγών για την εκκαθάριση των πληρωμών στο πλαίσιο του ΗΕΠ. Το γεγονός αυτό δεν συνηγορήσει υπέρ της άποψης ότι οι σχετικές πράξεις εκτελούνται στο όνομα και για λογαριασμό τρίτων (της κοινοπραξίας των πρυτανευτών). Συνεπώς, σκοπός των σχετικών διατάξεων του Κώδικα Διαχείρισης είναι η ατομική και απεριόριστη ευθύνη του Διαχειριστή έναντι των πλεκτροπαραγωγών με βάση τις διατάξεις περί πώλησης για την καταβολή του ανταλλάγματος. Η ανάληψη του εν λόγω πιστωτικού κινδύνου, αν και προβληματική και εν τέλει επιζήμια, όπως έχει ήδη αποδειχτεί στην πράξη, προκύπτει και από το γεγονός ότι σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Κεφαλαίου 38 του Κώδικα Διαχείρισης, ο Διαχειριστής υποχρεούται να τηρεί ειδικούς λογαριασμούς προσαυξήσεων (Λ-ΙΔ) για τον εν συνεχείᾳ επιμερισμό σε μεταγενέστερο χρόνο του σχετικού ελλείμματος στους υπόλοιπους χρήστες και τον ισοσκελισμό των Λογαριασμών. Συνεπώς, γίνεται ερμηνευτικά αποδεκτό ότι οι διατάξεις του Κώδικα αποσκοπούν στην ανάληψη από το Διαχειριστή ίδιας ευθύνης για την πληρωμή στους πλεκτροπαραγωγούς των επικουρικών υπηρεσιών που δεν εντάσσονται στην εκκαθάριση του ΗΕΠ. Αυτό υποστηρίζεται ότι εξυπηρετεί την ανάγκη επίδειξης άκρας επιμέλειας για την εισπραξη των χρεώσεων αυτών και την ομαλή λειτουργία της αγοράς. Έτσι, επέρχεται ένας δυσμός του συστήματος της κοινοπρακτικής οργάνωσης της αγοράς, κατά τον οποίο για ορισμένες υπηρεσίες κεντρικός αντισυμβαλλόμενος καθίσταται ο Λειτουργός της Αγοράς και για άλλες ο Διαχειριστής. Τούτο εκκινεί από το γεγονός ότι, πριν από τη μεταφορά των δραστηριοτήτων της διαχείρισης, λειτουργίας, ανάπτυξης και συντήρησης του Συστήματος από τη ΔΕΣΜΗΕ στην ΑΔΜΗΕ, οι αρμοδιότητες διαχείρισης του Συστήματος και λειτουργίας της αγοράς ασκούνταν στο σύνολό τους από τη ΔΕΣΜΗΕ. Άλλωστε, ο Κώδικας Διαχείρισης Συστήματος του 2012 αποτελεί κατ' ουσίαν αποσαματική μεταφορά, με μικρές τροποποιήσεις των διατάξεων του αντίστοιχου ΚΔΣ&ΣΗΕ του 2005, όταν το σύνολο των ανωτέρω αρμοδιοτήτων ασκούνταν από έναν και μόνο

46. Βλ. Λογαριασμούς Αποθεματικού (Λ-Ε) και Προσαυξήσεων για τον εν λόγω Λογαριασμό (ΛΠ-4) σχετικά με την κάλυψη τυχόν ελλειμμάτων συναλλαγών εκτός Διαδικασίας Εκκαθάρισης ΗΕΠ, άρθρα 168 και 172 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος σε συνδυασμό με το άρθρο 59 παρ. 8 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012.

φορέα. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι ορισμένες διατάξεις επαναλαμβάνονται αυτούς σες και στους δύο Κώδικες.

(v) *Υπηρεσίες διευθέτησης εκκαθάρισης αποκλίσεων παραγωγής - ζήτησης (Uninstructed Imbalances)*

Οι προγραμματισμένες εγκύσεις και απορροφήσεις, όπως αυτές καθορίζονται στο πλαίσιο του ΗΕΠ, διαφέρουν από τις πραγματικές, όπως αυτές προκύπτουν ex ante από τις μετρήσεις του Διαχειριστή. Ειδικότερα, οι συμμετέχοντες χρεοπιστώνονται ανάλογα με την τελική τους θέση στην αγορά σε σχέση με τον ΗΕΠ σύμφωνα με την Οριακή Τιμή Αποκλίσεων που προκύπτει από την επίλυση του αρχικού Προγράμματος ΗΕΠ με την αντικατάσταση όλων των στοχαστικών στοιχείων (εκτιμώμενες διαθεσιμότητες μονάδων, δηλώσεις φορτίου κτλ) από τις αντίστοιχες μετρηθείσες ποσότητες.⁴⁷ Δεδομένου ότι, όπως κατωτέρω επεξηγείται, κεντρικός αντισυμβαλλόμενος για την αγοραπωλησία πλεκτρικής ενέργειας στο πλαίσιο του κοινοπρακτικού συστήματος είναι ο Λειτουργός της Αγοράς, είναι κατ' αρχήν παράδοξη η ανάθεση στο Διαχειριστή (δηλ. στην ΑΔΜΗΕ) της ευθύνης χρέωσης του σχετικού κόστους. Το γεγονός αυτό καθιστά στην πράξη το Διαχειριστή αγοραστή της πωληθείσας ενέργειας, όπως αυτή προκύπτει με πραγματικά στοιχεία μετρήσεων κατά την 4η ημέρα μετά την Ημέρα Κατανομής,⁴⁸ αν και είναι αναμφισβήτητα αρμοδιότητα του Διαχειριστή να προβεί στις απαραίτητες μετρήσεις για τον προσδιορισμό της εκκαθάρισης αποκλίσεων παραγωγής - ζήτησης.⁴⁹ Τα όσα αναλύθηκαν ανωτέρω (υπό παράγραφο iv) για την πραγματική φύση της έννομης σχέσης που συνδέει το Διαχειριστή και τους συμμετέχοντες στην αγορά και τα προβλήματα που ανακύπτουν από την ασάφεια των σχετικών ρυθμίσεων του Κώδικα Διαχείρισης ισχύουν και για τις εν λόγω χρεώσεις.⁵⁰

(vi) *Υπηρεσίες εξασφάλισης διαθεσιμότητας επαρκούς ισχύος*

Ο μηχανισμός αυτός αποσκοπεί στη διασφάλιση μακροχρόνιας διαθεσιμότητας επαρκούς ισχύος παραγωγής πλεκτρικής ενέργειας και βασίζεται στην υποχρέωση των προμηθευτών να προσκομίζουν ικανοποιητικές εγγυήσεις για την εξασφάλιση της διαθεσιμότητάς της. Οι εγγυήσεις αυτές έχουν τη μορφή συμβάσεων (Συμβάσεις Διαθεσιμότητας Ισχύος- ΣΔΙ) μεταξύ των προμηθευτών και των παραγωγών. Με βάση αυτές οι παραγωγοί εγγυώνται κάποια ελάχιστη διαθεσιμότητα των μονάδων τους έναντι τιμήματος που

47. Βλ. ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, Αρχές αναδιάρθρωσης της εγκώριας χονδρεμπορικής αγοράς πλεκτρικής ενέργειας, Αθήνα Δεκέμβριος 2011, σελ. 23-24.

48. Βλ. άρθρο 144 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012.

49. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το Trading and Settlement Code, Version 10 (διαθέσιμο στην πλεκτρονική διεύθυνση <http://www.sem-o.com/MarketDevelopment/Pages/MarketRules.aspx>), που διέπει τη διαδικασία κοινοπρακτικής οργάνωσης της αγοράς της Ιρλανδίας (allislandproject) που προσομοιάζει σε μεγάλο βαθμό με τον τρόπο οργάνωσης της ελληνικής χονδρεμπορικής αγοράς πριν από την 5η Ημέρα Αναφοράς, όπως αυτή είχε οριστεί με τον ΚΔΣ&ΣΗ του 2005, η αρμοδιότητα του Διαχειριστή του Συστήματος περιορίζεται στην κοινοποίηση των σχετικών μετρητικών στοιχείων στο Λειτουργό της Αγοράς (Single Electricity Market Operator - SEMO), ο οποίος είναι ο κεντρικός αντισυμβαλλόμενος της κοινοπραξίας και ενεργεί ως single buyer.

50. Βλ. άρθρα 463, 168 και 172 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012, με βάση τις διατάξεις των οποίων εκκαθαρίζονται οι σχετικές συναλλαγές.

συμφωνείται σε διμερή Βάση (εκτός αγοράς). Ωστόσο, έχει μέχρι και σήμερα διατηρηθεί σε ισχύ ο μεταβατικός μηχανισμός, σύμφωνα με τον οποίο οι εν λόγω συμβάσεις συνάπτονται με το Διαχειριστή σε διοικητικά προκαθορισμένο τίμημα που ανέρχεται στο ποσό των 45.000 €/MW/έτος.⁵¹ Δεδομένου ότι δυνάμει των συμβάσεων αυτών οι παραγωγοί δεν εγχέουν πλεκτρική ενέργεια στο Σύστημα, αλλά υπόσχονται να καλύψουν τις ανάγκες ζήτησης των προμηθευτών, η σύμβαση αυτή προφανώς δεν εντάσσεται στο πλαίσιο των ρυθμίσεων των διατάξεων περί πώλησης. Περαιτέρω, όπως και με τις υπηρεσίες παροχής επικουρικών υπηρεσιών, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, εν προκειμένω, ο Διαχειριστής συμβάλλεται ιδίως ονόματι αλλά για λογαριασμό των προμηθευτών, με αποτέλεσμα, ελλείψει άμεσου συμβατικού δεσμού μεταξύ παραγωγού και προμηθευτή, να αναλαμβάνει άνευ ανταλλάγματος την ευθύνη για την είσπραξη από τους προμηθευτές του σχετικού τιμήματος και την απόδοση αυτού στους παραγωγούς. Υπό το πρόσμα αυτό, η σύμβαση αυτή ενέχει στοιχεία εντολής και ο Διαχειριστής υποχρεούται να αποδώσει στους παραγωγούς τα χρήματα που εισπράττει για λογαριασμό τους. Η εφαρμογή των διατάξεων περί μίσθωσης έργου είναι μάλλον αδόκιμη καθώς τα μέρη δεν αποβλέπουν στην επίτευξη συγκεκριμένου αποτελέσματος.

(vii) *Υπηρεσίες συλλογής και παροχής πληροφοριών - λογοδοσία*

Για την εμπέδωση της διαφάνειας των συναλλαγών και την ορθότερη διαχείριση της ζήτησης είναι ιδιαίτερα σημαντική η συνεχής παροχή πληροφοριών από το Διαχειριστή, ώστε οι δυνητικοί συμμετέχοντες στην αγορά να είναι σε θέση να εκτιμήσουν τη δυνατότητα εισόδου σε αυτή, αλλά και οι ήδη συμμετέχοντες να μπορούν να προγραμματίσουν την επιχειρηματική τους πολιτική.⁵² Παράλληλα, ο Διαχειριστής οφείλει άμεσα να ενημερώσει τους χρήστες για κάθε πράξη που ανέλαβε για την εξασφάλιση (ακόμη και υπό συνθήκες έκτακτης ανάγκης) της ομαλής λειτουργίας του Συστήματος. Με άλλα

51. Ο μηχανισμός αυτός έχει δικαιολογημένα επικριθεί από τους προμηθευτές ως παράγοντας στρέβλωσης της αγοράς και αδικαιολόγητης επαύξησης του κόστους της πλεκτρικής ενέργειας. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μέτρο που είχε θεσπιστεί σε περιόδους αυξημένης ζήτησης ως κίνητρο για την αύξηση του δυναμικού παραγωγής με την κατασκευή νέων μονάδων. Σήμερα, ωστόσο, η επάρκεια του δυναμικού για την κάλυψη της μειωθείσας, λόγω και της οικονομικής κρίσης ζήτησης, καθιστά τη διατήρηση του εν λόγω κόστους μάλλον αδικαιολόγητη.
52. Η σημασία της επαρκούς και έγκυρης πληροφόρησης τονίζεται από τις σχετικές διατάξεις του Κανονισμού 714/2009/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τους όρους πρόσθασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές πλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1228/2003», ΕΕ L211/15: «Απαιτείται ισότιμη πρόσθαση στις πληροφορίες που αφορούν την υλική κατάσταση και την αποτελεσματικότητα του συστήματος, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα σε όλους τους συμμετέχοντες στην αγορά να εκτιμούν τη συνολική κατάσταση ζήτησης και προσφοράς και να προσδιορίζουν τους λόγους για τις μεταβολές της τιμής χονδρικής. Η απαίτηση αυτή συνεπάγεται ακριβέστερες πληροφορίες σχετικά με την παραγωγή πλεκτρικής ενέργειας, την προσφορά και τη ζήτηση, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών προγνώσεων, τη δυναμικότητα του δικτύου και της διασύνδεσης, τις ροές και τη συντήρηση, την εξισορρόπηση και την εφεδρική ιαχύ». Δυστυχώς, ωστόσο, ηδη π στην Ελλάδα έχει λάβει την υπ' αριθ. SG Greffe(2009)D/3719/26.6.2009 προεδοποιητική επιστολή (διαθέσιμη στην πλεκτρονική διεύθυνση http://www.rae.gr/site/file/system/docs/misc/I_93195) και στη συνέχεια έλαβε σχετική απολογισμένη γνώμη από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη μη συμμόρφωση του ΔΕΣΜΗΕ με τις σχετικές διατάξεις του προτούσαντος ρυθμιστικού πλαίσιου του Κανονισμού 1228/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, «σχετικά με τους όρους πρόσθασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές πλεκτρικής ενέργειας», ΕΕ L 176/1.

λόγια, η υποχρέωση αυτή του Διαχειριστή προσομοιάζει στην υποχρέωση λογοδοσίας του εντολοδόχου κατ' άρθρο 718 ΑΚ.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι η Σύμβαση Συναλλαγών Διαχείρισης είναι μία μικτή σύμβαση πλαίσιο με στοιχεία της σύμβασης εντολής κατ' άρθρο 713επ ΑΚ, δεδομένου του έντονου προσωποπαγούς⁵³ και εμπιστευτικού χαρακτήρα της συμβάσεως και της υποχρέωσης διαρκούς λογοδοσίας, και της σύμβασης έργου 681επ ΑΚ, όταν τα μέρη αποβλέπουν στην επίτευξη συγκεκριμένου αποτελέσματος. Εναπόκειται, επομένως, στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της επιμέρους παροχής του Διαχειριστή και το σκοπό στον οποίο αποβλέπουν τα μέρη για να αναζητηθούν εκείνες οι διατάξεις του ΑΚ που θα αναπληρώσουν το κενό των συμβατικών ρυθμίσεων και θα καθορίσουν το μέτρο της ευθύνης του Διαχειριστή. Θα μπορούσε, ως εκ τούτου, να γίνει αποδεκτό ότι πρόκειται για μία διαρκή (ή και χρονικά περιορισμένη, ανάλογα με την περίπτωση) ιδιότυπη αμφοτεροβαρή σύμβαση διεξαγωγής ξένων υποθέσεων έναντι αμοιβής⁵⁴ με εντολή την επέλευση συγκεκριμένου αποτελέσματος, δηλαδή την αδιάλειπτη και οικονομικά αποδοτική διαρκή τροφοδοσία του Συστήματος, στο πλαίσιο της οποίας εκτελούνται επιμέρους συμβάσεις πώλησης. Είναι προφανές ότι η δυσχέρεια συνολικής υπαγωγής της σύμβασης πλαστίου στις ρυθμίσεις μίας εκ των επωνύμων συμβάσεων του ΑΚ επιφέρει ανασφάλεια δικαίου λόγω της έλλειψης συμβατικών-κανονιστικών ρυθμίσεων που προσδιορίζουν την έκταση της ευθύνης του Διαχειριστή (π.χ. ζητήματα παραγραφής).

B. Η νομική φύση της Σύμβασης Συναλλαγών ΗΕΠ

Η Σύμβαση Συναλλαγών ΗΕΠ, όπως και η Σύμβαση Συναλλαγών Διαχειριστή Συστήματος, αποτελεί άτυπη σύμβαση πλαίσιο στην οποία προσχωρούν οι χρήστες του Συστήματος δια της εγγραφής τους στο Μητρώο Συμμετεχόντων. Η κυριότερη υπηρεσία που παρέχει ο Λειτουργός της Αγοράς είναι η επίλυση του ΗΕΠ ώστε να προκύπτει η μεγιστοποίηση του κοινωνικού πλεονάσματος⁵⁵ και η εκκαθάρισή του από το Λειτουργό, ο οποίος καταχρηστικά πλέον καλείται κεντρικός αντισυμβαλλόμενος.⁵⁶ Κι αυτό γιατί η έννοια του «κεντρικού αντισυμβαλλόμενου» δεν πρέπει εκ προοιμίου να αποδίδει στο Λειτουργό της Αγοράς την ιδιότητα του αγοραστή και πωλητή της ενέργειας που εγχύεται στο Σύστημα. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκκαθάρισης λογαριασμών, ο Λειτουργός της Αγοράς εκδίδει εντολές χρεώσεων και πιστώσεων των λογαριασμών των συμμετεχόντων, σύμφωνα με τα ειδικώς οριζόμενα στο άρθρο 58 του Κώδικα Συναλλαγών. Σε περίπτωση που προκύψει έλλειμμα συναλλαγών⁵⁷ λόγω αδυναμίας κα-

53. Ο Διαχειριστής εξάλλου, ενασκών το φυσικό μονοπώλιό του, δεν έχει δικαίωμα να υποκαταστήσει άλλον για την εκτέλεση των υπηρεσιών του.

54. Βλ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ Α., Ενοικιό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, (Τόμος II), Αθήνα: Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλα, 2007, σελ. 61.

55. Κοινωνικό πλεόνασμα ορίζεται ως η διαφορά του κοινωνικού οφέλους από το συνολικό κόστος παραγωγής (Βλ. άρθρο 55 παρ. 2 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012).

56. Βλ. άρθρο 117 ως και 120 του Ν 4001/2011 και Κεφάλαια 12 και 13 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012.

57. Βλ. άρθρο 61 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012.

ταβολής ενός συμμετέχοντα με βάση την Κατάσταση Τελικής Εκκαθάρισης που εκδίδεται δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 60 του Κώδικα Συναλλαγών, ο Λειτουργός της Αγοράς επιμερίζει το σχετικό κόστος στους Εκπροσώπους Φορτίου αναλογικά προ τις συνολικές ποσότητες της ενέργειας του ΗΕΠ που προμηθεύουν στην Ελλάδα και τις εξαγωγές που ενεργούν κατά το τρέχον ημερολογιακό έτος. Στο τέλος κάθε εξαμήνου εκάστου ημερολογιακού έτους, ο Λειτουργός της Αγοράς προβαίνει στην εκκαθάριση των λογαριασμών που αφορούν κάθε περίπτωση Ελλείμματος Συναλλαγών, η οποία έλαβε χώρα κατά το τρέχον και τα προηγούμενα εξάμηνα. Χρηματικά ποσά που εισέπραξε ο Λειτουργός της Αγοράς για συγκεκριμένη περίπτωση Ελλείμματος Συναλλαγών κατά τα υπόψη εξάμηνα, λογίζονται ως πιστώσεις και αφαιρούνται από το αντίστοιχο Έκτακτο Κόστος Κάλυψης.⁵⁸ Έτσι, ο Λειτουργός της Αγοράς οιδέποτε αναλαμβάνει εξ ίδιων τον πιστωτικό κίνδυνο των πλεκτροπαραγωγών. Πράγματι, τυχόν έλλειμμα καλύπτεται από τους προμηθευτές/εμπόρους μέσω του Αντίτιμου Έκτακτου Χρηματοοικονομικού Κόστους Κάλυψης. Σε περίπτωση που ο Λειτουργός της Αγοράς εισπράξει από τον υπερήμερο Εκπρόσωπο Φορτίου μέρος της οφειλής του, αυτό πιστώνεται στο λογαριασμό Ελλείμματος Συναλλαγών και, αν τελικά υπερκαλυφθεί το Έλλειμμα, τότε το υπερβάλλον ποσό επιστρέφεται με εντολή του Λειτουργού σε όσους έχουν επιβαρυνθεί με το Έκτακτο Κόστος. Αν, αντιθέτως, το υπόλοιπο παραμένει χρεωστικό ή παρέλθει διετία από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε χώρα το Έλλειμμα Συναλλαγών, το Έκτακτο Κόστος Κάλυψης χαρακτηρίζεται οριστικό, δηλαδή δεν αναζητείται από τους Εκπροσώπους Φορτίου, και ο σχετικός λογαριασμός κλείνεται.⁵⁹ Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω ο Λειτουργός της Αγοράς δεν καθίσταται αντισυμβαλλόμενος των πλεκτροπαραγωγών και των προμηθευτών/εμπόρων, αφού δεν αναλαμβάνει ίδια υποχρέωση να πληρώσει το τίμημα κατ' άρθρο 513 ΑΚ. Συνεπώς, πρέπει να γίνεται τελολογικά αποδεκτό ότι ο Λειτουργός της Αγοράς «συμβάλλεται»⁶⁰ στο πλαίσιο της Σύμβασης Συναλλαγών ΗΕΠ στο όνομα και για λογαριασμό των συμμετεχόντων στην αγορά, δυνάμει εντολής που του παρέχεται με βάση τις διατάξεις του Κώδικα Συναλλαγών για την εκκαθάριση των υποχρεώσεων των μερών.⁶¹ Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι ως προς την

58. Βλ. άρθρο 15 του Κώδικα Συναλλαγών του 2012.

59. Είναι θέβασια παράδοξο το γεγονός ότι ο πιστωτικός κίνδυνος των παραγωγών μεταφέρεται στους Εκπροσώπους Φορτίου, αλλά αυτό μπορεί να δικαιολογηθεί υπό το πρίσμα ότι έτσι το σχετικό κόστος δύναται να επιμεριστεί στο σύνολο των πελατών, χωρίς να επιπρέζεται αρνητικά η ρευστότητα των παραγωγών, οι οποίοι δεν μπορούν να μετακυλήσουν το σχετικό κόστος, λόγω της κοινοπρακτικής οργάνωσης της αγοράς.

60. Η έννοια δεν χρησιμοποιείται κυριολεκτικά, καθόσον ο ρόλος του Λειτουργού της Αγοράς ως κεντρικού αντισυμβαλλόμενου, σε αντίθεση με τις διατάξεις του Κώδικα Συναλλαγών του 2001 περιορίζεται στη λήψη, εκτέλεση και εκκαθάριση εντολών μέσω της εφαρμογής του αλγορίθμου της επίλυσης του ΗΕΠ.

61. Στην πράξη, θέβασια, αν και τούτο αντιφέσκει με όσα αναλύονται, για τη διενέργεια των προβλεπόμενων εντολών πίστωσης και χρέωσης, οι παραγωγοί εξέδιδαν μέχρι πρόσφατα τιμολόγια πώλησης στο ΔΕΣΜΗΕ, ο οποίος ακολούθως τιμολογούσε τους Εκπροσώπους Φορτίου. Τούτο ερείπεται στην εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 12 παρ. 2 σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 3 και 4 του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, κατόπιν της (μη δημοσιευμένης) υπ' αριθ. 1097/495/791/0015/14.1.2003 γνωμοδότησης της Διεύθυνσης Στοιχείων και Βιβλίων του Υπουργείου Οικονομικών με βάση το ρυθμιστικό πλαίσιο του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας του 2001 (υπ' αριθ. Δ5/ΗΛ/Β/Φ1/οικ 8988, υπουργική απόφαση ΦΕΚ Β 623). Πράγματι, με το άρθρο 1 παρ. 2 του Κώδικα του 2001 ως χρέωση στο πλαίσιο της κοινοπρακτικής οργάνωσης της αγοράς είχε οριστεί «κάθε οφειλή των υπόχρεων κατά τις

επίλυση του ΗΕΠ τα μέρη αποβλέπουν σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα (τη βελτιστοποίηση του κοινωνικού πλεονάσματος), ενώ ως προς την εκκαθάριση στην εκτέλεση της εντολής είσπραξης και απόδοσης των εκκαθαρισμένων χρεώσεων. Τα όσα ανωτέρω αναφέρθηκαν περί μικτής ιδιότυπης σύμβασης διεξαγωγής ξένων υποθέσεων έναντι αμοιβής με εντολή την επέλευση συγκεκριμένου αποτελέσματος, ισχύουν και στην περίπτωση αυτή.

*γ. Η Έκταση της Ευθύνης του Διαχειριστή
του Συστήματος και του Λειτουργού της Αγοράς*

Κατόπιν των ανωτέρω, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι αμφότεροι οι ως άνω φορείς ευθύνονται για την πλημμελή παροχή των υπηρεσιών τους, σύμφωνα με τις διατάξεις περί εντολής για κάθε πταίσμα (714 και 330AK). Τούτο καθιστά σε κάθε περίπτωση την ευθύνη υποκειμενική. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μέτρο ευθύνης (πταίσμα) εξετάζεται αντικειμενικά, αλλά θα ήταν αδόκιμο ως κριτήριο για το σκοπό αυτό να τεθεί το μέτρο επιμέλειας που οφείλει να επιδεικνύει ο μέσος συνετός διαχειριστής ξένων υποθέσεων (εντολοδόχος). Κι αυτό γιατί π η ευθύνη του διαχειριστή εκτείνεται και υπερβαίνει τα όρια της άκρας δυνατής επιμέλειας, ώστε ακόμη και σε περιπτώσεις ανωτέρας βίας να εξασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία της αγοράς. Προς τούτο συνηγορεί και το γεγονός ότι ακόμη και σε περιπτώσεις Εκτάκτου Ανάγκης ρυπά διευκρινίζεται ότι ο Διαχειριστής υπέχει υποκειμενική ευθύνη σε περίπτωση ζημιών.⁶² Σε κάθε περίπτωση, δυσχερής είναι η αναζήτηση του μέτρου της επιμέλειας με αναγωγή στη συμπεριφορά που θα επιδείκνυε ο μέσος συνετός εκπρόσωπος του κύκλου των ως άνω φορέων, λόγω της εκ της φύσεως μονοπωλιακής δραστηριοποίησής τους. Η αναγωγή θα πρέπει, λοιπόν, να γίνει με κριτήριο τη συμπεριφορά που επιδεικνύουν άλλοι διαχειριστές/λειτουργοί που διέπονται από το ίδιο βασικό ρυθμιστικό καθεστώς. Τέτοιο καθεστώς μπορεί να χαρακτηριστεί το ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο, ειδικότερα στο Βαθμό που αυτό διαμορφώνει σταδιακά τη σύγκλιση των εθνικών αγορών μέσω της θέσπισης κοινών κανόνων λειτουργίας.

*2. Η Αδικοπρακτική Αστική Ευθύνη
του Διαχειριστή του Συστήματος λόγω σβέσης του Συστήματος*

Δεδομένης της απουσίας άμεσου συμβατικού δεσμού μεταξύ του Διαχειριστή του Συστήματος και των πελατών (εφόσον αυτοί δεν εγγράφονται ως αυτοπρομηθευόμενοι πελάτες στο Μητρώο Συμμετεχόντων), η ευθύνη του Διαχειριστή του Συστήματος για

διστάξεις του παρόντος Κώδικα προς τον Διαχειριστή του Συστήματος και ως πλορωμή «κάθε οφειλή του Διαχειριστή του Συστήματος προς οποιοδήποτε δικαιούχο κατά τις διατάξεις του παρόντος Κώδικα Συνδλαγών» και για το σκοπό της εκτέλεσης των αγοραπωλησιών, η ΔΕΣΜΗΕ υπό την ιδιότητά της ως λειτουργός της αγοράς προύσε «Λογαριασμό αγορών και πωλήσεων ενέργειας» (βλ. άρθρο 29 του ίδιου Κώδικα).

62. Βλ. άρθρο 41 παρ. 4 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012. Σημειώνεται ότι το υπερβάλλον αυτό μέτρο ευθύνης των Διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς έχει τονιστεί και στην από 26 Ιουλίου 2010 έκθεση της δικηγορικής εταιρείας Philippe & Partners, *Final report on liability of electricity transmission system operators for supply failure* (διαθέσιμη στην πλατφόρμα http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/studies/doc/electricity/2010_07_tso_liability.pdf).

τυχόν ζημίες που προκαλούνται από τη διακοπή της τροφοδοσίας είναι αδικοπρακτική.⁶³ Σημειώνεται ότι διαταραχές ή βλάβες του Συστήματος δεν γίνονται κατά κανόνα αντιληπτές από τους πελάτες, δεδομένης της λήψης μέτρων Έκτακτης Ανάγκης από τον Διαχειριστή.⁶⁴ Ωστόσο, σε εξαιρετικές περιπτώσεις δεν αποκλείεται οι διαταραχές αυτές να προκαλέσουν είτε σβέση μεγάλου τμήματος της χώρας (brown out) ή και ολοκληρωτική σβέση του Συστήματος (black out).⁶⁵ Οι επιπτώσεις ενός τέτοιου απρόσμενου περιστατικού στην οικονομία είναι απροσδιόριστες και υπερμεγέθεις.⁶⁶ Επίσης, η μεταφορά πλεκτρικής ενέργειας μέσω του Συστήματος ενέχει κινδύνους για την υγεία λόγω της πλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας των διατάξεων εκπομπής χαμηλών συχνοτήτων, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι γραμμές και οι υποσταθμοί Υψηλής Τάσης,⁶⁷ εφόσον δεν τηρούνται οι όροι ασφαλείας και περιορισμού των επιπέδων έκθεσης.⁶⁸ Περαιτέρω, κατά το παρελθόν έχουν παραπριθεί φυσικές καταστροφές που οφείλονται στην πλημμελή συντήρηση του Συστήματος και επιφέρουν περιβαλλοντικές⁶⁹ και όχι μόνο ζημιές. Η αναλυτική εξέταση της ευθύνης για το σύνολο των ανωτέρω κινδύνων δεν είναι εφικτή στο πλαίσιο του παρόντος και για το λόγο αυτό τα όσα κατωτέρω αναλύονται περιορίζονται στη θεμελίωση της αστικής ευθύνης για τις αξιώσεις αποκατάστασης των ζημιών που επέρχονται σε περίπτωση σβέσης του Συστήματος.

63. Τα όσα αναλύονται στο παρόν κεφάλαιο δεν αποκλείουν τη θεμελίωση αδικοπρακτικής ευθύνης του Διαχειριστή και ως προς τους χρήστες του Συστήματος, εφόσον υπάρχει συρροή αδικοπρακτικής και ενδοσυμβατικής ευθύνης. Δεδομένης της θέσης της νομολογίας και της θεωρίας ότι η παράθαση συμβατικών υποχρεώσεων δεν επιφέρει ανέυ ετέρου αδικοπρακτική ευθύνη, θα πρέπει η πράξη ή παράλειψη που συνιστά αθέτηση ενοχικής υποχρέωσης να είναι συγχρόνως και καθ' εσυτή παράνομη, ανεξαρτήτως της προϋπάρχουσας ενοχικής σχέσης. Το παράνομο τεκμαίρεται από τις διατάξεις του άρθρου 8 του Ν 2251/1994. Περαιτέρω, η απόδοση εξωδικαιοπρακτικής ευθύνης στο Λειτουργό της Αγοράς, αν και δεν αποκλείεται στο πλαίσιο της ως άνω διάταξης, έχει σαφώς μικρότερο ενδιαφέρον για τους πελάτες, λόγω του περιορισμού της έκτασης του κινδύνου που απορρέει από τις δραστηριότητες του Λειτουργού. Σε κάθε περίπτωση, η ευθύνη του Λειτουργού της Αγοράς για την αποτελεσματική αποτροπή πράξεων χειραγώγησης και κατάχρησης εμπιστευτικών πληροφοριών, στο πλαίσιο της άσκησης των δραστηριοτήτων του, η οποία αποτελεί κύριο λόγο ευθύνης του, εξετάζεται υπό το πρίσμα των κανόνων του Κανονισμού 1227/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας», ΕΕ L326/1 (REMIT).
64. Βλ. Κεφάλαιο 14 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012.
65. Βλ. ΤΑΣΣΟΣ Κ., Ασφάλεια τροφοδοσίας στον πλεκτρισμό: το δίκτυο μεταφοράς: <http://labs-repos.iit-demokritos.gr/conferences/cip-conf/presentations/8.4.1-Tassos.pdf>.
66. Ως προς τις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις των black out, βλ. SILVAST A. & KAPLINSKY J., Project Understand, White Paper of Security of European Electricity Distribution, 20.6.2007 (διαθέσιμο στην πλεκτρονική διεύθυνση, <http://www.understand.se/Products.html>). Τα ακριβή αιτία του εν λόγω black out διερευνήθηκαν τόσο στην Ιταλία όσο και την Ελβετία (βλ. UCTE, Final report of the Investigation Committee on the 28 September 2003 blackout in Italy, Απρίλιος 2004 διαθέσιμο στην πλεκτρονική διεύθυνση, <https://www.entsoe.eu/index.php?id=59> και Swiss Federal Office of Energy, Report on the blackout in Italy on 28 September 2003, Νοέμβριος 2003, διαθέσιμο στην πλεκτρονική διεύθυνση <http://www.bfe.admin.ch/energie/00588/00589/00655/index.html?lang=en>).
67. Για την αναγκαιότητα μεταφοράς της πλεκτρικής ενέργειας μέσω γραμμών υψηλής τάσης, βλ. ανωτέρω Κεφάλαιο ΙΙ, Α.
68. Βλ. σχετικά υπ' αριθ. πρωτ. 4783/5.6.2008 έκθεση της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, Διεύθυνση Σχεδιασμού & Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών, σελ. 63.
69. Ως προ το ζήτημα της περιβαλλοντικής ευθύνης, βλ. πδ 148/2009, «Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη και την αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Απριλίου 2004, όπως ισχύει» (ΦΕΚ Α 190).

Οι πάροχοι υπηρεσιών ο Διαχειριστής του Συστήματος ευθύνεται έναντι του ζημιωθέντος τρίτου πελάτη σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν 2251/1994,⁷⁰ με το οποίο θεσπίζεται νόθος αντικειμενική ευθύνη.⁷¹ Η αναστροφή του βάρους απόδειξης επιβάλλεται λόγω των περιστάσεων και της δυσχέρειας εκ μέρους του ζημιωθέντος να αποδείξει την υπαιτιότητα του Διαχειριστή. Θεμελιωτικός λόγος της ρύθμισης αυτής είναι η ανάγκη δικαιολογημένης προστασίας της ευλόγιας προσδοκώμενης ασφάλειας της παροχής και, κατά συνέπεια, «*ο καθορισμός της ελαττωματικότητάς της δεν γίνεται σε συνάρτηση με το πραγματικό περιεχόμενο της υποχρεώσεως του παρέχοντος υπηρεσίες προς αποφυγή των κινδύνων, αλλά σε συνάρτηση με την έλλειψη ασφάλειας των υπηρεσιών που δικαιούται θεμιτώς να αναμένεται το καταναλωτικό κοινό, ως επίσης και με την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης του στην συγκεκριμένη αγορά υπηρεσιών».⁷²*

Η απόδοση αστικής ευθύνης με βάση τις διατάξεις του άρθρου 8 Ν 2251/1994 προϋποθέτει:

(α) Παροχή ανεξάρτητων υπηρεσιών στο πλαίσιο επαγγελματικής δραστηριότητας. Τούτο σημαίνει ότι αφενός ο παρέχων την υπηρεσία πρέπει να μη δεσμεύεται από τις υποδείξεις του αποδέκτη των υπηρεσιών κι αφετέρου οι υπηρεσίες αυτές να μην παρέχονται με βάση αναγκαστικούς κανόνες δικαίου που συνδέονται αιτιωδώς με το ζημιογόνο αποτέλεσμα.⁷³ Η δεύτερη αυτή προϋπόθεση θα μπορούσε να απαλλάξει το Διαχειριστή από την ευθύνη του σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν 2251/1994, εφόσον η ζημία είναι αποτέλεσμα της πιστής τήρησης των διατάξεων των Κώδικων. Ωστόσο, οι Κώδικες παρέχουν στο Διαχειριστή ευχέρεια επιλογών κατά παρέκκλιση των διατάξεων τους με σκοπό την εξασφάλιση της ευστάθειας του Συστήματος και την αποφυγή της διακοπής λειτουργίας του.⁷⁴ Με άλλα λόγια, ο Διαχειριστής δεν μπορεί να επικαλεστεί την υποχρέωση συμμόρφωσης με αναγκαστικές ρυθμίσεις των Κώδικων, εφόσον κατ' αποτέλεσμα αυτό συνεπάγεται τη διακοπή λειτουργίας του Συστήματος. Για το λόγο αυτό, εξάλλου, και προς επίρρωση της ευθύνης του Διαχειριστή για την εξασφάλιση - σε κάθε περίπτωση Έκτακτης

70. ΒΔ. Ν 2251/1994, «Προστασία των καταναλωτών» (ΦΕΚ Α 191).

71. ΒΔ. σχετικά, ΔΕΛΤΙΟΣ Γ. Ι., Το τεκμήριο υπαιτιότητας του παρέχοντος υπηρεσίες, Αρμενόπουλος 2004, σσ. 189επ., σύμφωνα με τον οποίο «σε περιπτώσεις παροχής υπηρεσιών που από τη φύση τους συνδέονται με απρόβλεπτες παραμέτρους, η αντίστροφή του βάρους απόδειξης του άρθρου 8 παρ. 4 τίνει πρακτικά να εκμηδενίσει τη σημασία του παταιρατικού στοιχείου της παρ. 1 του ίδιου άρθρου και να οδηγήσει σε μία συγκαλυμμένη ευθύνη από διακινδύνευση».

72. ΒΔ. πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών 2960/1996, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών, 1997, σ. 71 και Εφετείο Θεσσαλονίκης, 1126/2004, Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου, 2004, σ. 729επ.. Σημειώνεται ότι η αρχική πρόθεση του ευρωπαϊου νομοθέτη ήταν η θέσπιση αντικειμενικής ευθύνης, στο πρότυπο της ευθύνης του παραγώγου ελαττωματικών προϊόντων, πρόταση που τελικώς δεν υιοθετήθηκε, ΒΔ. σχετικά Κ. ΦΟΥΝΤΕΔΑΚΗ, «Ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες στο ελληνικό δίκαιο», Εισήγηση σε ημερίδα που διοργάνωσε η Ένωση Αστικολόγων στις 10.5.2003 στο Αγρίνιο, Digesta 2003 (Τεύχος Γ'), σσ. 245 επ.

73. ΒΔ. υπ' αριθ. 379/2009 Σύσταση - πόρισμα της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Καταναλωτή», Νομικό Βήμα (2009) σσ. 1796 επ. και ειδικότερα σ. 1800.

74. Για παράδειγμα, με το άρθρο 226 του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος του 2012 ρητά ορίζεται ότι, αν η ασφαλής και οικονομική λειτουργία του Συστήματος κινδυνεύει να διαταράχθει, ο Διαχειριστής μπορεί να αποφασίζει την τροποποίηση του προγράμματος συντήρησης. Αντιστοίχως, οι προβλεπόμενες διαδικασίες κειρισμού του Συστήματος ρητώς ορίζουν ότι ο Διαχειριστής οφείλει να λάβει «επείγοντες κειρισμούς» κατά παράβαση της διαδικασίας που ορίζεται στον Κώδικα (άρθρο 214 του ίδιου Κώδικα).

Ανάγκης - της ασφαλούς τροφοδοσίας του Συστήματος, ορίζεται ρητά με το άρθρο 70 του Κώδικα Συναλλαγών ότι ο Διαχειριστής του Συστήματος ευθύνεται για ζημίες που προκαλούνται σε συμμετέχοντες εξαιτίας της Κατάστασης Ανάγκης, οι οποίες οφείλονται σε δικό του πταίσμα.

(β) Παρανομία⁷⁵ και υπαιτιότητα του Διαχειριστή, οι οποίες τεκμαίρονται εκ του νόμου, κι έτσι επιφέρεται στο Διαχειριστή να ανταποδείξει την έλλειψή τους. Ως κριτήρια για την απόδειξη της μη συνδρομής των ως άνω προϋποθέσεων ενδεικτικά αναφέρονται, μεταξύ άλλων, η ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών, όπως η φύση και η επικινδυνότητα της υπηρεσίας. Έτσι, γίνεται δεκτό ότι ο πάροχος των υπηρεσιών δεν φέρει ευθύνη για την αποκατάσταση ζημιών που οφείλονται αποκλειστικά στην επικινδυνότητα της υπηρεσίας, εφόσον ενήργησε σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης και επέδειξε το επιβαλλόμενο μέτρο επιμέλειας. Συνεπώς, αποκλείεται η θεμελιώση αντικειμενικής ευθύνης επί τη βάσει της επικινδυνότητας της υπηρεσίας (ευθύνη από διακινδύνευση).

(γ) Ζημία και αιτιώδη συνάφεια της ζημίας που προκαλείται από την πλημμελή παροχή των υπηρεσιών. Διάρρηξη του αιτιώδους συνδέσμου υφίσταται εφόσον παρά τις διαταραχές στη λειτουργία του Συστήματος, η ασφαλής τροφοδοσία των πελατών που δεν συνδέονται απευθείας με αυτό, αλλά με το δίκτυο διανομής (δίκτυο χαμηλής τάσης), θα μπορούσε να αποφευχθεί με ενέργειες του διαχειριστή του εν λόγω δικτύου. Ωστόσο, το Βάρος απόδειξης της αιτιώδους συνάφειας φέρει ο πελάτης, αν και κατά κανόνα δεν διαθέτει τις απαιτούμενες τεχνικές γνώσεις και την πρόσβαση στις σχετικές πληροφορίες. Θα πρέπει στην περίπτωση αυτή να γίνει αποδεκτό ότι δυνάμει της ΑΚ 300 και της ρητής παραπομής δια της παραγράφου 6 του άρθρου 8 του Ν 2251/1994 στις διατάξεις των παραγράφων 10 και 11 του άρθρου 6 του ιδίου νόμου, ο σύνδεσμος της αιτιώδους συνάφειας υφίσταται, έστω κι αν συντρέχει παράλληλη ευθύνη του διαχειριστή του δικτύου. Εναπόκειται λοιπόν στο Διαχειριστή να ανταποδείξει την αποκλειστική υπαιτιότητα του διαχειριστή του δικτύου, σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης και της τεχνικής.

Όπως, όμως, ανωτέρω αναλύθηκε, το επιδιωκόμενο από το ρυθμιστικό πλαίσιο μέτρο επιμέλειας του Διαχειριστή υπερβαίνει αυτό του μέσου παρόχου υπηρεσιών, λόγω της κοινωνικής και οικονομικής σημασίας της μεταφοράς πλεκτρικής ενέργειας, η οποία εξασφαλίζεται μέσω της επίτευξης του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, δηλαδή της ασφαλούς και αδιάλειπτης τροφοδοσίας υπό οικονομικά αποδοτικό τρόπο.⁷⁶ Συνεπώς, ο Διαχειριστής του Συστήματος απαλλάσσεται της ευθύνης μόνον εφόσον επιδείξει την άκρα δυνατή επιμέλεια. Τούτο έρχεται σε αντίθεση με τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 8 παρ. 5 του Ν 2251/1994, κατά την οποία «η ύπαρξη ή η δυνατότητα παροχής τελειότερης υπηρεσίας δεν θεμελιώνει χωρίς άλλο λόγο υπαιτιότητα». Μία, λοιπόν, τελολογική ερμηνεία κατά την οποία, λόγω της φύσης των υπηρεσιών του Διαχειριστή, επέρχεται

75. Η παρανομία, εν προκειμένω, συνίσταται «στην παράβαση των συναλλακτικών υποχρεώσεων πρόνοιας και ασφάλειας, που επιβάλλουν τόσο οι γενικές ρήτρες των ΑΚ 281 και 288 όσο και οι ειδικοί κανόνες που καθορίζουν τις υποχρεώσεις του παρέχοντος υπηρεσίες», Βλ. ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ Ι., Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 301.

76. Βλ. ανωτέρω υπό II.B.1.γ. Αυτό διαφοροποιεί σε μεγάλο βαθμό τις υπηρεσίες του Διαχειριστή του Συστήματος από άλλες υπηρεσίες.

κατ' ουσίαν η αντικειμενικοποίηση της ευθύνης του μέσω της διαστολής του μέτρου επιμέλειας (άκρα επιμέλεια) δεν βρίσκεται ευθέως έρεισμα στις διατάξεις του άρθρου 8 του Ν 2251/1994, υπερβαίνει δηλαδή το γράμμα αλλά και το σκοπό των διατάξεων του άρθρου αυτού (*contra legem ephemeris*). Κι αυτό γιατί, αν ήθελε ο νομοθέτης την αντικειμενικοποίηση των υπορεσιών του Διαχειριστή του Συστήματος, θα το είχε προβλέψει ρητά. Έτσι, περιορίζεται το εύρος ευθύνης του Διαχειριστή έναντι των πελατών δυνάμει των ως άνω διατάξεων.

Περαιτέρω, η αστική ευθύνη του Διαχειριστή δύναται να θεμελιωθεί στην ΑΚ 914,⁷⁷ εφόσον η παρανομία θεμελιώνεται στην απορρέουσα από τις γενικές αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ιθών ευθύνη του «*υπαιτίως ζημιούν*». Δηλαδή, η συμπεριφορά είναι παράνομη επειδή εξέρχεται των ορίων των χρηστών συναλλακτικών ιθών, όπως τα όρια αυτά προκύπτουν από τα άρθρα 5 του Συντάγματος και τις διατάξεις των άρθρων 281 και 288 του ΑΚ. Ειδικότερα, γίνεται δεκτό ότι η γενική υποχρέωση πρόνοιας για την προστασία των έννομων αγαθών των τρίτων, που εύλογα εμπιστεύονται την άσκηση της δραστηριότητας (αρχή της εμπιστοσύνης) σε συγκεκριμένο φορέα, επιβάλλεται για όσους μετέρχονται επικίνδυνες δραστηριότητες, ώστε να καθορίζεται το αναγκαίο επίπεδο ασφάλειας της δραστηριότητας αυτής.⁷⁸ Η νομική αυτή βάση, ωστόσο, παρουσιάζει δυσχέρειες καθώς εναπόκειται στο ζημιωθέντα να αποδείξει την υπαιτιότητα του Διαχειριστή. Έτσι, η αναστροφή του Βάρους απόδειξης δύναται να επιτευχθεί μόνο με βάση τη θεωρία των σφαιρών επιρροής.⁷⁹

77. Με την υπ' αριθ. 9778/1991 απόφαση του Εφετείου Αθηνών (Άρμενόπουλος, 1992, σ. 221) η ευθύνη της ΔΕΗ ως διαχειρίστρια των δικτύων συνεπεία της καθετοποιημένης δομής της (σε χρόνο πρότερο του λειτουργικού διαχωρισμού των δραστηριοτήτων αυτών) για ζημίες που προκλήθηκαν από τη διακοπή ρεύματος θεμελιώνεται στην υπαίτια παράλειψή της κατ' άρθρο 914. Κι αυτό γιατί, αν και ήταν υποχρεωμένη να ενημερώσει έγκαιρα και με πρόσφορα μέσα σύμφωνα με τις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ιθών τους καταναλωτές ότι επέκειτο γεγονός (διακοπή ρεύματος) που αναμφίβολα συνιστά ζημιογόνο κατάσταση, παρέλειψε να το πράξει. Περαιτέρω, το Δικαστήριο ερμηνεύοντας τη βούλση των μερών με βάση τις διατάξεις των άρθρων 173 και 200ΑΚ έκανε δεκτό ότι ο σχετικός απαλλακτικός της ευθύνης της ΔΕΗ όρος της σύμβασης ως προς τις διακοπές ισχύει μόνον προκειμένου περί ανωμαλιών που δεν οφείλονται σε πθελημένη ενέργεια της ΔΕΗ και όχι στην περίπτωση κατά την οποία η διακοπή του ρεύματος γίνεται πθελημένα για λόγους συντήρησης του δικτύου. Είναι εμφανής η προσπάθεια του δικαστηρίου να περιορίσει με αναγωγή στις διατάξεις της ΑΚ 173 και 200 ΑΚ το εύρος της απαλλακτικής ρήτρας, αν και δεν υφίστατο στην πραγματικότητα σχετικό κενό που έχριζε ερμηνευτικής παρέμβασης. Σε κάθε περίπτωση, η κρίση ότι μία τέτοια απαλλακτική ρήτρα ελευθερώνει εκ προοιμίου τη διαχειρίστρια του δικτύου από μη *«πθελημένη»* διακοπές, δεν θα μπορούσε σήμερα να υποστηριχθεί. Αντίστοιχη αδικοπρακτική ευθύνη της ΔΕΗ θεμελιούμενη στις διατάξεις των άρθρων 914 και 922 ΑΚ, λόγω της παράλειψή της, διά των προστεθέντων αρμοδίων υπαλλήλων της, να ενημερώσει έγκαιρα και προσποκόνες τους αντισυμβαλλομένους - πελάτες της για την πθελημένη (για λόγους συντήρησης του δικτύου της) διακοπή της πλεκτροδότησης, έγινε δεκτή και με την υπ' αριθ. 1740/2007 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (Έφαρμογές Αστικού Δικαίου, 2009, σ. 541). Ομοίως, και με την υπ' αριθ. 320/2003 απόφαση του Αρείου Πάγου (Δικαιοσύνη, 2004, σ. 400) θεμελιώθηκε τόσο αδικοπρακτική όσο και ενδοσυμβατική ευθύνη της ΔΕΗ εξαιτίας ζημιών που προκλήθηκαν από την απότομη αυξομείωση της τάσης του παρεχόμενου πλεκτρικού ρεύματος, η οποία (αυξομείωση) οφειλόταν σε υπαιτιότητα των προστηθέντων υπαλλήλων της.

78. Βλ. Εφετείο Πειραιά, 505/2010, *Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ Ισοκράτης*.

79. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η αναστροφή του Βάρους απόδειξης δικαιολογείται «επειδή τις περισσότερες φορές ο ζημιωθείς δεν είναι σε θέση να διαθέτει την εποπτεία των γεγονότων που βρίσκονται στον κύκλο δραστηριότητας του ζημιώσαντα, περιέρχεται από τα πράγματα σε κατάσταση ανάγκης από αποδεικτικής πλευράς. Το εγγενές μειονέκτημα του ζημιωθέντα αντισταθμίζεται με τη μετακύλιση του

Σε κάθε περίπτωση, σημειώνεται η απουσία νομοθετικής πρόνοιας για τη θέσπιση συγκεκριμένης και εξειδικευμένης, ως προς τα κριτήρια που θα μπορούσαν να απαλλάξουν τον Διαχειριστή, αντικειμενικής ευθύνης, όπως έχει συμβεί σε άλλα κράτη μέλη.⁸⁰ Μία τέτοια συγκεκριμένη νομοθετική πρόβλεψη θα μπορούσε περαιτέρω να δικαιολογήσει την απόδοση ακόμη και γνήσιας ευθύνης από διακινδύνευση,⁸¹ η οποία, όμως, πρέπει να είναι τουλάχιστον ποσοτικά περιορισμένη. Στην αντίθετη περίπτωση, ο Διαχειριστής εκτίθεται σε υπέρμετρους κινδύνους, τους οποίους δεν είναι δυνατόν να αναλάβει. Γεγονός πάντως παραμένει ότι νομολογιακά έχει ήδη διαγνωσθεί αυτό το ρυθμιστικό κενό στον τομέα της ενέργειας. Έτσι, με την υπ' αριθ. 598/2006 απόφασή του, το Εφετείο της Λάρισας⁸² θεμελίωσε αντικειμενική ευθύνη από διακινδύνευση της ΔΕΗ, ως κατόχου πηγής ιδιαίτερων κινδύνων για τις ζημιές που προκλήθηκαν λόγω Βραχυκυκλώματος που εκδηλώθηκε σε μετασχηματιστή του δικτύου διανομής. Σε τούτο κατέληξε γιατί δεν κατέστη δυνατή η απόδοση υπαιτιότητας στη ΔΕΗ και τους προστιθέντες της. Το ενδιαφέρον της απόφασης έγκειται στη θεμελίωση της ιδιόρρυθμης αυτής εξωδικαιοπρακτι-

Βάρους απόδειξης στον ζημιώσαντα, ακριβώς εξατίας της εγγύητράς του προς το αποδεικτικό υλικό. Η θέση αυτή εμφανίζεται ορθότερη, επειδή η αδυναμία αποδείξεως των επιδίκων περιστατικών οφείλεται στην αδιαφάνεια του κύκλου ευθύνης του οφειλέτη-εναγομένου, στοιχείο το οποίο επιβαρύνει ασφαλώς τον ίδιο», Βλ. ΑΝΩΤΙΜΟΣ Α., Η κατανομή του Βάρους απόδειξης στη διαδικασία των εργατικών διαφορών [1997] Δίκη σελ. 445.

80. Βλ. Έκθεση της δικηγορικής εταιρείας PHILIPPE & PARTNERS, Final report on liability of electricity transmission system operators for supply failure, Βρυξέλλες, 26 Ιουλίου 2010, σελ. 11 επ.: http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/studies/doc/electricity/2010_07_tso_liability.pdf.
81. Γενική ρήτρα αντικειμενικής ευθύνης υπάρχει και σε άλλα δίκαια, είτε ευθέως προβλεπόμενη από το νόμο είτε μέσω νομολογιακής διασταλτικής ερμηνεία συγκεκριμένων διατάξεων. Για παράδειγμα, στη Γαλλία, επικειρώντας διασταλτική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 1384 παρ. 1 του γαλλικού ΑΚ, η νομολογία τη μετέτρεψε σε δογματική βάση για τη θεμελίωση μιας ανεξάρτητης από υπαιτιότητα ευθύνης του «κατόχου» (gardienn) ενός πράγματος για τις ζημιές που προκαλούνται από αυτό σε τρίτους, υπάγοντας στην ρύθμιση του όλες αυτές τις περιπτώσεις που στα δίκαια της γερμανικής οικογένειας αντιμετωπίζονται με ειδικά νομοθετήματα. Την ίδια πρακτική ακολούθησε και η ιταλική νομολογία κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 2051 του ιταλικού ΑΚ και τη νομοθεσία με το άρθρο 2050 του ιταλικού ΑΚ που προβλέπει την αντικειμενική ευθύνη για επικινδύνες δραστηριότητες. Στα αγγλοσαξωνικά δίκαια η αντικειμενική ευθύνη (strict liability) δεν αναγνωρίζεται ευρέως, αλλά σε συγκεκριμένες μόνο περιπτώσεις με ειδικά νομοθετήματα. Παράλληλα, στο αμερικανικό δίκαιο, με το δεύτερο Restatement of Torts (519, 520), η άσκηση ασυνήθως επικινδύνης δραστηριότητας συνδέεται με την επιβολή αντικειμενικής ευθύνης. Στην Ελλάδα, γνήσια αντικειμενική ευθύνη προβλέπεται με ειδικά νομοθετήματα για ορισμένες πηγές κινδύνου: (α) ευθύνη του κατόχου μη χρήστημα κατοικίδιου ή μη κατοικίδιου ζώου, άρθρο 924 παρ. 1 ΑΚ, (β) ευθύνη για ζημία από πτώση κτίσματος, άρθρο 925 ΑΚ, (γ) ευθύνη για ζημιές από αυτοκίνητα, άρθρο 4, νόμος ΓΠΝ/1911 περί της εξ αυτοκινήτων ποινικής και αστοκής ευθύνης, (δ) ευθύνη από εργατικά ατυχήματα, άρθρο 1, νόμος 551/1915, (ε) ευθύνη για ζημιές από ρύπανση με πετρέλαιο, νόμος 314/1976 (όπως ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το π.δ. 666/1982, το άρθρο 13 παρ. 1 του Ν 1269/1982, το Ν 1638/1986, το π.δ. 81/1989 και το π.δ. 494/1989), (στ) ευθύνη για ζημιές προκαλούμενες από αντικείμενα που εκτοξεύονται στο διάστημα, Ν 563/1977, (ζ) ευθύνη για ζημιές από τη ρύπανση του περιβάλλοντος, άρθρο 29, Ν 1650/1986 (όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το άρθρο 98 του Ν 1892/1990, την ΠΥΣ 19/1988 και το άρθρο 1 του Ν 1788/1988, (η) ευθύνη του εκμεταλλεύμενου πυρηνική εγκατάσταση για ζημιές από πυρηνικό ατύχημα, Ν 1758/1988 (όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 13 του Ν 1897/1990), (θ) ευθύνη του εκμεταλλεύμενου αεροσκάφους για ζημιές κατά την αεροπορική μεταφορά, άρθρα 106-121, Ν 1815/1988, (ι) ευθύνη των παραγωγών για ζημιές που προξενούνται στους καταναλωτές από ελαττωματικά προϊόντα, άρθρο 6, Ν 2251/1994 (Βλ. ΚΟΡΝΗΛΑΚΗΣ Π.Κ., Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο I, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα 2002, σελ. 673 επ. και ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ Μ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα 2004, σσ. 316 επ.).
82. Βλ. Αρχείο Νομολογίας 2007, σελ. 487.

κής ευθύνης, η οποία είναι ανεξάρτητη πταίσματος και παράνομης συμπεριφοράς του υπευθύνου. Κι αυτό γιατί ο έλληνας νομοθέτης έχει ήδη καθιερώσει με ειδικά νομοθετήματα αντικειμενική ευθύνη για ορισμένες πηγές κινδύνων, με αποτέλεσμα άλλες πηγές κινδύνων για τις οποίες ελλείπει παρόμοια νομοθετική πρόβλεψη, όπως ενεργειακές εγκαταστάσεις πλεκτρισμού και φυσικού αερίου, να διέπονται από την αρχή της υποκειμενικής ευθύνης.⁸³ Ωστόσο, το Εφετείο με την απόφαση αυτή, διαπλάθοντας δίκαιο, θεμελιώνει την ευθύνη από διακινδύνευση στο Σύνταγμα και συγκεκριμένα στην αρχή της τριτενέργειας των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων⁸⁴ και την αναλογική εφαρμογή των νομοθετικών διατάξεων για την αντικειμενική ευθύνη.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις του Δικαστηρίου: «επιβάλλεται ἐνας αναπροσανατολισμός στη λειτουργία του δικαίου της εξωδικαιοπρακτικής ευθύνης στο πλαίσιο του συγχρόνου κοινωνικού κράτους που θα κατευθύνεται στην αποκατάσταση της ζημίας με την παροχή στη ζημιώθεντα αξίωσης για πλήρη αποζημίωση όταν η ζημία του αιτία έχει μία τέτοια πηγή κινδύνου, αφού μόνο έτσι διασφαλίζονται και ικανοποιούνται με πληρότητα τα συνταγματικά δικαιώματα του ατόμου για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του, για τη συμμετοχή του στην κοινωνική και οικονομική ζωή, την προστασία της ζωής και της υγείας του (άρθρο 5 §§1 και 5 Συντ.), για την προστασία της ιδιοκτησίας του (άρθρο 17 §1 Συντ.) στην ευρύτητα μάλιστα που η έννοια της ιδιοκτησίας προστατεύεται από την ΕΣΔΑ στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της. Τα συνταγματικά αυτά δικαιώματα στο πλαίσιο της γενικής αρχής του κοινωνικού κράτους δικαίου αποβλέπουν, μάλιστα μετά τη ρητή καθιέρωση της αρχής της τριτενέργειας των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων (άρθρο 25 §1 Συντ.), στην κατοχύρωση και προστασία των σχετικών έννομων αγαθών όχι μόνο απέναντι σε κυριαρχικές κρατικές επεμβάσεις αλλά και απέναντι σε προσβολές τους από φορείς ιδιωτικής εξουσίας στο πλαίσιο των διαπρωταρικών σχέσεων. (...) Με άλλα λόγια, η προαναφερόμενη αρχή στην «ευθύνη από διακινδύνευση», δηλαδή η αναγνώριση της υποχρέωσης για αποζημίωση ανεξάρτητα από υπαιτιότητα όταν η ζημία συναρτάται με πηγές, από τις οποίες εκπορεύεται ἐνας «ιδιαίτερος» κίνδυνος, θεμελιώνεται ευθέως στις προαναφερόμενες συνταγματικές διατάξεις, αφού μόνο έτσι διασφαλίζονται ικανοποιητικά τα αντίστοιχα ατομικά δικαιώματα. Ο νομοθέτης, υλοποιώντας το πνεύμα των συνταγματικών αυτών διατάξεων, δεν καθιέρωσε ένα γενικό κανόνα (ρήτρα) για την ευθύνη από διακινδύνευση, αλλά ρύθμισε (εκτός από τα άρθρα 924 § 1, 925 ΑΚ) περιπτωσιολογικά κάποιες περιπτώσεις ευθύνης από διακινδύνευση. (...) Προτείνεται επίσης βάσιμα και η θεμελίωση της σε αναλογική εφαρμογή των διατάξεων που ήδη ισχύουν για τις προαναφερόμενες ρυθμισμένες περιπτώσεις, αφού ο νομοθέτης, ρυθμίζοντας μερικές μόνο περιπτώσεις κατά τον τρόπο αυτό, δεν ήθελε (ενόψει και της καθολικότητας των ανωτέρω συνταγμα-

83. Βλ. ΚΟΡΝΗΛΑΚΗΣ Π., Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο I, ο.π., σελ. 674 και ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ Μ., ο.π. σελ. 317.

84. Άρθρο 25 παρ. 1 εδ. 3 του Συντάγματος: «τα δικαιώματα αυτά (του ανθρώπου) ισχύουν και στις σχέσεις των ιδιωτών στις οποίες προστιθένονται». Σημειώνουμε ότι παρά τη ρητή συνταγματική πρόβλεψη της άμεσης τριτενέργειας των διατάξεων για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, οι συνταγματικές αυτές διατάξεις απαιτούν και μέσα υλοποίησης προβλεπόμενα από τον κοινό νομοθέτη. Επιπρόσθετα, αναφορικά με την αναλογική εφαρμογή των κανόνων εξαιρετικού δικαίου, έχουν διατυπωθεί επιφυλάξεις (Βλ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ Κ., παρατήρηση στην υπ' αριθ. 598/2006 απόφαση του Εφετείου Λαρίσης, ΝοΒ 2008, σελ. 327).

τικών επιταγών) να ρυθμίσει εξαιρετικά μόνο αυτές και να αποκλείσει από μία παρόμοια ρύθμιση τις λοιπές, αλλά εξ αιτίας της περιπτωσιολογικής ρυθμίσεως που ακολουθησε εκφράσθηκε στενότερα απ' ό, τι ήθελε».

Σύμφωνα με άλλη θεωρητική προσέγγιση, η γνήσια αντικειμενική ευθύνη του Διαχειριστή θα μπορούσε να θεμελιωθεί στην ΑΚ 925, σύμφωνα με την οποία «ο κύριος ή νομέας κτίσματος ή άλλου έργου που συνέχεται με το έβαφος ευθύνεται για τη ζημία που προξενήθηκε σε τρίτον εξαιτίας ολικής ή μερικής πτώσης του, εκτός αν αποδείχει ότι η πτώση δεν οφείλεται σε ελαττωματική κατασκευή ή σε πλημμελή συντήρησή του». Κατά την άποψη αυτή, στην έννοια του «άλλου έργου», ως ευρύτερης έννοιας του «κτίσματος», περιλαμβάνεται και κάθε άλλο κατασκεύασμα ή εγκατάσταση, που μπορεί να προκαλέσει ζημία σε περίπτωση ολικής ή μερικής πτώσης του και που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί κτίσμα. Έτσι, και οι εγκαταστάσεις παραγωγής, διανομής και χρήσης πλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου εμπίπτουν στην έννοια των «άλλων έργων». Αναφορικά με την έννοια της «πτώσης», εμπίπτουν σε αυτή και οι περιπτώσεις διαρροής από αγωγό ή από δεξαμενή και αποκόλλησης καλωδίου πλεκτρικού ρεύματος. Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να υποστηριχθεί η ευθεία εφαρμογή της ΑΚ 925 και στην περίπτωση Βλάβης του δικτύου.⁸⁵

Ανεξαρτήτως των επιχειρημάτων υπέρ ή κατά της αναλογικής εφαρμογής των νομοθετικών διατάξεων για τη γνήσια αντικειμενική ευθύνη από διακινδύνευση⁸⁶ ή της ΑΚ 925, μία τέτοια επέκταση της ευθύνης με δικαστική μάλιστα διάπλαση είναι προβληματική στο μέτρο που εκθέτει το Διαχειριστή σε υπέρμετρους κινδύνους. Άλλωστε, σε περιπτώσεις που ο νομοθέτης θεσπίζει γνήσια αντικειμενική ευθύνη αφενός θέτει κατά κανόνα τα ποσοτικά όρια αυτής κι αφετέρου μεριμνά για την υποχρεωτική ασφαλιστική κάλυψη της αστικής ευθύνης, ώστε να διαχυθεί υποχρεωτικά ο κίνδυνος μέσω των κανόνων της ασφαλιστικής επιστήμης.

III. Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ (ΕΣΦΑ)

Η οργάνωση της αγοράς φυσικού αερίου διαφέρει ουσιωδώς από την αντίστοιχη του πλεκτρισμού, λόγω της απουσίας ύπαρξης οργανωμένης χονδρικής αγοράς φυσικού

85. Βλ. ΚΟΡΝΗΛΑΚΗΣ Π.Κ., Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο I, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας 2002, σελ. 566 επ.

86. Υποστηρίζεται ότι οι κανόνες εξαιρετικού δικαίου πρέπει να ερμηνεύονται στενά και δεν είναι επιδεκτικοί αναλογικής εφαρμογής (*singularia non sunt extendenda*). Αιτιολογία της συγκεκριμένης προσέγγισης αποτελεί ότι οι κανόνες εξαιρετικού δικαίου, εισάγοντας αντίθεση και συνιστώντας παρέκκλιση από τον γενικής εφαρμογής κανόνα, αρμόζουν μόνο στην κατηγορία των περιπτώσεων για τις οποίες εξαιρετικώς προβλέφθηκαν, βλ. ΚΟΤΡΩΝΗΣ Σ., *Singularia non sunt extendenda: Προσέγγιση στην ερμηνεία των κανόνων εξαιρετικού δικαίου στο πλαίσιο του ιδιωτικού δικαίου* [2008] Αρμενόπουλος 16-17, και ΚΟΡΝΗΛΑΚΗΣ Π.Κ., όπ.π., σελ. 672. Αντίθετα, υπέρ της αναλογικής εφαρμογής: ΦΙΛΙΟΣ Π., Ενοχικό Δίκαιο , Ειδικό μέρος (Β' τόμος), 2005, παρ. 195, Α Δ II.

αερίου.⁸⁷ Ο λειτουργικός διαχωρισμός των δραστηριοτήτων μεταφοράς φυσικού αερίου θεσπίστηκε με το Ν 3428/2005,⁸⁸ με τον οποίο εναρμονίστηκε η εθνική νομοθεσία προς τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2003/55/EK⁸⁹. Δυνάμει του διατάξεων του νόμου αυτού ιδρύθηκε το 2007 ο Διαχειριστής του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ) ως 100% θυγατρική επιχείρηση της ΔΕΠΑ ΑΕ⁹⁰ και μεταβιβάστηκε σ' αυτόν ο κλάδος του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ). Το Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου αποτελείται από:⁹¹ (α) τα υφιστάμενα πάγια του Συστήματος Φυσικού Αερίου εντός της ελληνικής επικράτειας, όπως αυτό ορίζεται στην περίπτωση δ'⁹² της παραγράφου 2 του άρθρου 3 του Ν 2364/1995,⁹³ (β) τις προγραμματισμένες επεκτάσεις και ενισχύσεις του ΕΣΦΑ σύμφωνα με την υπ' αριθ. Δ1/Γ/1588/2007 υπουργική απόφαση⁹⁴ μεταξύ των οπίων συμπεριλαμβάνεται και το χερσαίο τμήμα του διαδρόμου μεταφοράς φυσικού αερίου Ελλάδας - Ιταλίας (IGI), (γ) την εγκατάσταση υγροποιημένου φυσικού αερίου (Υ.Φ.Α.) στη νήσο Ρεβυθούσα, (δ) τις εγκαταστάσεις, υποδομές ή χώρους αποθήκευσης και επανεισαγωγής φυσικού αερίου στο σύστημα μεταφοράς, και (ε) τα έργα επέκτασης και ενίσχυσης του συστήματος μεταφοράς που υλοποιούνται σύμφωνα με το εγκεκριμέ-

87. Αν και με το άρθρο 86 του Ν 4001/2011 προβλέπεται η σύσταση Ενιαίας Αγοράς Φυσικού Αερίου (ΕΑΦΑ), διάταξη που είχε θεσπιστεί τον πρώτον με το άρθρο 29 του Ν 3428/2005 (ΦΕΚ Α 313), μέχρι και σήμερα δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή η δυνατότητα αυτή. Σε άλλα κράτη μέλη, τέτοιες αγορές (gas hubs) ήδη λειτουργούν με μεγάλη ρευστότητα, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το National Balancing Point (NBP) της Μεγάλης Βρετανίας, το οποίο διαθέτει τη μεγαλύτερη ρευστότητα (όγκο συναλλαγών) και συνεπώς θεωρείται ως το πιο επιτυχημένο, μέχρι στιγμής, gas hub της Ευρώπης. Αν και δεν υπάρχει σαφής νομικός χαρακτηρισμός, ως gas hub στη διεύθυνση ορολογία αποδίδεται η έννοια του (πραγματικού ή εικονικού) σημείου διεπαφής μεταξύ αγοραστών και πωλητών φυσικού αερίου, όπου γίνεται η μεταφορά των τίτλων κυριότητας ποσοτήτων φυσικού αερίου μεταξύ των αγοραστών και των πωλητών και η φυσική παράδοση αυτών. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το gas hub μπορεί να οριστεί ως «το σημείο όπου οι χρήστες του συστήματος μπορούν να προβούν στη φυσική παράδοση ποσότητας φυσικού αερίου προς το σκοπό της πώλησης, υπό την προϋπόθεση ότι οι συναλλαγές αυτές λαμβάνουν τεχνική και εμπορική υποστήριξη από έναν πάροχο, ο οποίος αναλαμβάνει μεταξύ άλλων να διασφαλίσει την ορθή εκτέλεση της μεταβιβάσης της κυριότητας της ποσότητας του φυσικού αερίου που διατίθεται προς πώληση» (βλ. την έκθεση του ERGEG με τίτλο «Monitoring Report 2010, on the regulatory oversight of natural gas hubs», Οκτώβριος 2010: http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Gas/2010).

88. Βλ. Ν 3428/2005 «Απελευθέρωση αγοράς φυσικού αερίου (ΦΕΚ Α 313).

89. Οδηγία του 2003/55/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 98/30/EK, ΕΕ L 176/57.

90. Βλ. ΠΔ 33/2007 «Σύσταση της Ανώνυμης Εταιρείας με την επωνυμία Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου ΑΕ και έγκριση του καταστατικού της» (ΦΕΚ Α 31).

91. Βλ. άρθρο 67 του Ν 4001/2011.

92. Πρόκειται ειδικότερα για: (α) Τον κεντρικό αγωγό μεταφοράς αερίου συνολικού μήκους 512 χλμ που εκτείνεται από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα (Προμαχώνας) έως το Λαύριο Αττικής και από την Θεσσαλονίκη έως τα ελληνοτουρκικά σύνορα (Κάποι), τους κλάδους μεταφοράς, συνολικού μήκους 689 χλμ., που ξεκινούν από τον κεντρικό αγωγό και τροφοδοτούν με φυσικό αέριο τις περιοχές της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Θεσσαλονίκης, του Πλατεών Ημαθίας, του Βόλου, της Βοιωτίας, των Οινοφύτων, της Αττικής και της Κορίνθου. Τους Μετρητικούς Σταθμούς Συνόρων Σιδηροκάστρου Σερρών και Κήπων Έβρου. (β) Τους Μετρητικούς και Ρυθμιστικούς σταθμούς φυσικού αερίου. (γ) Τα Κέντρα Ελέγχου και Κατανομής Φορτίου. (δ) Τα Κέντρα Λειτουργίας και Συντήρησης του Μετρητικού Σταθμού Συνόρων Σιδηροκάστρου, Ανατολικής Ελλάδος, Βορείου Ελλάδος, Κεντρικής Ελλάδος και Νοτίου Ελλάδος, και (ε) Το σύστημα Τηλελέγχου και Τηλεπικοινωνιών.

93. Βλ. ΦΕΚ Β 60/24.1.2007.

νο πρόγραμμα ανάπτυξης του ΕΣΦΑ. Κατά το χρόνο ενσωμάτωσης στην εθνική έννομη τάξη των διατάξεων της Οδηγίας 2009/73/EK⁹⁴ προκρίθηκε το μοντέλο του ιδιοκτησακού διαχωρισμού σύμφωνα με το άρθρο 9 της ίδιας Οδηγίας (Ownership Unbundling). Ωστόσο, με το άρθρο 7 της κυρωθείσας με το Ν 4047/2012 πράξης νομοθετικού περιεχομένου «Κατεπείγοντα μέτρα εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015 και του Κρατικού Προϋπολογισμού έτους 2011»⁹⁵ αντικαταστάθηκε η παράγραφος 1 του άρθρου 62 του Ν 4001/2011 προ το σκοπό της ενσωμάτωσης στην εθνική έννομη τάξη των διατάξεων του κεφαλαίου IV της Οδηγίας 2009/73/EK (μοντέλο του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς - ΙΤΟ). Περαιτέρω εξουσιοδοτήθηκε ο Υπουργός Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Άλλαγής ώστε να εξειδικεύσει με απόφασή του τις «ανωτέρω διατάξεις και προϋποθέσεις που αφορούν στην οργάνωση, ανάπτυξη και λειτουργία του Διαχειριστή Μεταφοράς επί τη βάσει των διατάξεων της Οδηγίας 2009/73/EK».⁹⁶

Ο ΔΕΣΦΑ έχει σύμφωνα με το άρθρο 68 του Ν 4001/2011, μεταξύ άλλων, την αποκλειστική⁹⁷ αρμοδιότητα να λειτουργεί, συντηρεί, διαχειρίζεται, εκμεταλλεύεται και αναπτύσσει το ΕΣΦΑ, σύμφωνα με τις ειδικότερες διατάξεις του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ.⁹⁸ Παράλληλα, ήδη έχει εκδοθεί δυνάμει του πιο πάνω Κώδικα ο Κανονισμός Μετρήσεων του ΕΣΦΑ,⁹⁹ με τον οποίο καθορίζονται οι διαδικασίες μέτρησης και πιστοποίησης ποσοτήτων φυσικού αερίου, οι μέθοδοι που ακολουθούνται για τον έλεγχο και τη βαθμονόμηση του μετρητικού εξοπλισμού και τα σχετικά πρότυπα ακριβείας κλπ. Αν και με το άρθρο 88 του Ν 4001/2011 προβλέπεται η έκδοση Κανονισμού Τιμολόγησης, με τον οποίο θα ρυθμίζεται η μεθοδολογία καθορισμού τιμολογίων για τη χρέωση της δραστηριότητας μεταφοράς και αεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου, μέχρι και σήμερα τα τιμολόγια αυτά καθορίζονται με την υπ' αριθ. 4955/2006 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης.¹⁰⁰

94. Οδηγία 2009/73/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 2003/55/EK», ΕΕ L 211/94.

95. Βλ. ΦΕΚ Α 31.

96. Η απόφαση αυτή δεν έχει μέχρι και σήμερα εκδοθεί και ως εκ τούτου υφίσταται κενό ως προ την τήρηση των υποχρεώσεων λειτουργικού διαχωρισμού του ΔΕΣΦΑ με βάση τις διατάξεις του κεφαλαίου IV της Οδηγίας 2009/73/EK.

97. Βλ. υπ' αριθ. Δ1/A/6537/ΦΕΚ Β 614/18.4.2011 υπουργική απόφαση «Χορήγηση Άδειας Κυριότητας και Διαχείρισης του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου στη ΔΕΣΦΑ ΑΕ».

98. Βλ. υπ' αριθ. Δ1/A/5346/ΦΕΚ Β 379/01.04.2010 υπουργική απόφαση, όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αριθ. 1096/2011/ΦΕΚ Β 2227/4.10.2011 απόφαση της ΡΑΕ. Επίκειται και 2η αναθεώρηση του εν λόγω Κώδικα ενόψει και της ανάγκης προσαρμογής στις απαιτήσεις του Κανονισμού 715/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 «σχετικά με τους όρους προσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1775/2005», ΕΕ L 211/36.

99. Βλ. υπ' αριθ. Δ1/A/7754 (ΦΕΚ Β 584/06.05.2010) υπουργική απόφαση.

100. «Ορισμός τιμολογίου μεταφοράς φυσικού αερίου και αεριοποίησης ΥΦΑ», ΦΕΚ Β 360/27.03.2006, όπως τροποποιήθηκε με τις υπ' αριθ. Δ/23344/2006 (ΦΕΚ Β 1781/7.12.2006), Δ1/5037/2007 (ΦΕΚ Β 379/20.03.2010) και Δ1/A/1110/9860/2010 (ΦΕΚ Β 747/30.05.2010) υπουργικές αποφάσεις. Στις 21.11.2011 τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση από την ΡΑΕ ο Κανονισμός Τιμολόγησης Βασικών Δραστηριοτήτων ΕΣΦΑ και η οριστικοποίηση του αναμένεται εντός του πρώτου τριμήνου του 2012.

Για την παροχή πρόσβασης στο ΕΣΦΑ, απαιτείται αφενός η προηγούμενη εγγραφή των χρηστών στο μπτρώο του άρθρου που τηρείται από τη PAE, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 60 του Ν 4001/2011 και τις ειδικότερες ρυθμίσεις του Κανονισμού Μπτρώου Χρηστών ΕΣΦΑ,¹⁰¹ κι αφετέρου η σύναψη πρότυπων συμβάσεων που εγκρίθηκαν με την υπ' αριθ. 611/2010 απόφαση της PAE.¹⁰²

A. Ενδοσυμβατική Αστική Ευθύνη του Διαχειριστή του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου

Εξ οσών ανωτέρω αναλύθηκαν γίνεται αντιληπτό ότι ο ΔΕΣΦΑ ενεργεί ως συνδυασμένος διαχειριστής του συστήματος μεταφοράς και της εγκατάστασης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου της νήσου Ρεθυμνούσας. Για το λόγο αυτό συνάπτονται δύο διακριτές συμβάσεις και ειδικότερα (α) η Σύμβαση Μεταφοράς Φυσικού Αερίου και (β) η Σύμβαση Χρήσης Εγκατάστασης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου. Το πλαίσιο των συμβάσεων αυτών και η νομική τους φύση εξετάζεται κατωτέρω χωριστά.

1. Η ευθύνη του Διαχειριστή βάσει της Σύμβασης Μεταφοράς Φυσικού Αερίου

Όπως και στην περίπτωση της πλεκτρικής ενέργειας, πρόκειται για σύμβαση προσχώρους και ειδικότερα σύμβασης πλαισίου, αντικείμενο της οποίας είναι η παροχή υπηρεσιών μεταφοράς και επικουρικών υπηρεσιών.¹⁰³ Η σύμβαση αυτή συνάπτεται μεταξύ του Διαχειριστή και των προσώπων που έχουν εγγραφεί στο Μπτρώο Χρηστών του ΕΣΦΑ, κατά το άρθρο 72 του Ν 4001/2011. Η διάρκεια της σύμβασης δεν δύναται να είναι μικρότερο της χρονικής περιόδου της μίας Ημέρας.¹⁰⁴ Οι υπηρεσίες μεταφοράς αφορούν (α) την παραλαβή από το Διαχειριστή ποσότητας φυσικού αερίου από ένα ή περισσότερα Σημεία Εισόδου, (β) τη μεταφορά της ποσότητας φυσικού αερίου μέσω του Συστήματος Μεταφοράς, (γ) την παράδοση ποσότητας φυσικού αερίου από το Διαχειριστή σε ένα ή περισσότερα Σημεία Εξόδου, και (δ) την εκτέλεση των αναγκαίων μετρήσεων μέσω των μετρητικών διατάξεων στα Σημεία Εισόδου και Εξόδου.¹⁰⁵ Οι

101. Βλ. υπ' αριθ. Δ1/A/5816, ΦΕΚ Β 451/16.04.21010 υπουργική απόφαση.

102. «Εγκριση των συμβάσεων Μεταφοράς Φυσικού Αερίου και Χρήσης εγκατάστασης Υ.Φ.Α. που υποβλήθηκαν από τη ΔΕΣΦΑ ΑΕ» ΦΕΚ Β 480/20.04.2010.

103. Βλ. άρθρο 1 της Σύμβασης Μεταφοράς Φυσικού Αερίου (υπ' αριθ. 611/2010 απόφαση της PAE, ΦΕΚ Β 480).

104. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 18 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ ως Ημέρα ορίζεται «ο Χρονική περίοδος ο οποία αρχίζει την 8 π.μ. μίας ημερολογιακής ημέρας και λήγει την 8 π.μ. της επόμενης ημερολογιακής πημέρας».

105. Τα σημεία Εισόδου και Εξόδου ορίζονται με το άρθρο 4 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ, δυνάμει του οποίου: (α) Ως Σημείο Εισόδου ΕΣΜΦΑ (Σημείο Εισόδου) ορίζεται η εισόδος κάθε μετρητικής διάταξης μέσω της οποίας εγκύεται Φυσικό Αέριο στο Σύστημα Μεταφοράς, (β) Ως Σημείο Εξόδου ΕΣΜΦΑ (Σημείο Εξόδου) ορίζεται η έξοδος κάθε μετρητικής διάταξης μέσω της οποίας εγκύεται Φυσικό Αέριο από το Σύστημα Μεταφοράς προς Συνδεδεμένο Σύστημα ή Εγκατάσταση Απόλιψης Φυσικού Αερίου, (γ) Ως Σημείο Εισόδου ΥΦΑ ορίζεται το Σημείο Εισόδου μέσω του οποίου παραδίδεται στο ΕΣΜΦΑ αε-

υπηρεσίες Μεταφοράς παρέχονται και για Εικονικά Σημεία Εισόδου και Εξόδου για τους σκοπούς μεταπώλησης φυσικού αερίου κατά το άρθρο 19 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ.¹⁰⁶ Τα όρια της συμβατικής ευθύνης των συμβαλλομένων μερών και οι περιπτώσεις Ανωτέρας Bias¹⁰⁷ καθώς και η διαδικασία επίλυσης διαφορών που ενδεχομένως ανακύπτουν κατά την εφαρμογή των όρων της Σύμβασης ορίζονται με τα άρθρα 6, 7 και 12 της πρότυπης Σύμβασης. Περαιτέρω, δυνάμει σχετικής ρητής πρόβλεψης, οι διατάξεις του Κώδικα Διαχείρισης ΕΣΦΑ καθίστανται αναπόσπαστο και αδιαίρετο τμήμα της Σύμβασης Μεταφοράς, δηλαδή συμβατικό κείμενο. Έτσι, παράβαση του Κώδικα συνιστά πλημμελή εκπλήρωση της παροχής και επιφέρει ενδοσυμβατική ευθύνη. Είναι εμφανές ότι η υπηρεσία μεταφοράς υπάγεται στη γενικότερη έννοια της σύμβασης έργου, αφού τα μέρη αποβλέπουν σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα, δηλαδή τη μεταφορά φυσικού αερίου που παραδόθηκε στο Διαχειριστή. Εξάλλου, με το άρθρο 3 του Κώδικας Διαχείρισης του ΕΣΦΑ διευκρινίζεται ότι ο Διαχειριστής ουδέποτε αποκτά την κυριότητα των ποσοτήτων φυσικού αερίου, αλλά αποκλειστικά το δικαίωμα κατοχής τους, όπως ακριβώς και ο μεταφορέας. Τούτο βέβαια δεν αποκλείει οι επικουρικές υπηρεσίες που παρέχει ο Διαχειριστής να υπόκεινται σε άλλο επώνυμο συμβατικό τύπο. Πράγματι, οι υπηρεσίες αυτές αφορούν την εξισορρόπηση φορτίου (balancing), δηλαδή τις υπηρεσίες που παρέχει ο Διαχειριστής για να εξασφαλίσει σε κάθε περίπτωση την ισορροπία μεταξύ παραδόσεων και παραλαβών Φυσικού Αερίου στο Σύστημα Μεταφοράς από τους Χρήστες

ριοποιημένο ΥΦΑ από Εγκατάσταση ΥΦΑ. Περαιτέρω, ορίζεται ότι με εξαίρεση τα Σημεία Εισόδου ΥΦΑ, κάθε Σημείο Εισόδου ή Εξόδου μπορεί, αύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα, να θεωρείται Σημείο Εξόδου εικονικής παραλαβής Ποσότητας Φυσικού Αερίου (Εικονικό Σημείο Εξόδου) ή Σημείο Εισόδου εικονικής παράδοσης Ποσότητας Φυσικού Αερίου (Εικονικό Σημείο Εισόδου), αντίστοιχα.

106. Η εικονικότητα συνίσταται στο γεγονός ότι κατά το παρελθόν η παράδοση ποσότητας φυσικού αερίου προς πώληση γινόταν μόνο στα φυσικά σημεία (κόμβους), δηλαδή σε χωρικά/γεωγραφικά περιορισμένο σημείο όπου διασυνδέονται διάφοροι αγωγοί φυσικού αερίου (συστήματα μεταφοράς). Τούτο δεν επιτρέπει τη μεταβίβαση της κυριότητας ποσότητας φυσικού αερίου εφόσον αυτή έχει πόδι παραδοθεί. Αντιθέτως, και προς το σκοπό της μεταβίβασης της κυριότητας ποσότητας φυσικού αερίου και της, ως εκ τούτου, αύξησης της ρευστότητας των συναλλαγών ως σημείο εισόδου ή εξόδου νοείται το εικονικό σημείο (notional / virtual) εντός ενός συστήματος μεταφοράς φυσικού αερίου. Έτσι, το σύνολο του συστήματος μεταφοράς εντός μίας ευρύτατης σε έκταση περιοχής (ενδεχομένως και εκτός των εθνικών συνόρων) μπορεί να αποτελέσει σημείο έχυσης και έξοδου ποσότητων φυσικού αερίου για το σκοπό των διενεργούμενων συναλλαγών. Με άλλα λόγια, οι συναλλασγές αγοραπωλησίας ποσότητων φυσικού αερίου δεν απαιτούν στην περίπτωση αυτή τη φυσική παράδοση σε συγκεκριμένο σημείο (terminal), αλλά αρκεί η προς διάθεση ποσότητα να έχει εγχυθεί στο σύστημα σε οποιοδήποτε σημείο αυτού.
107. Σύμφωνα με το άρθρο 104 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ, ως Ανωτέρα Bias νοείται κάθε απρόβλεπτη και εξαιρετική κατάσταση ή συμβάν που δεν εμπίπτει στη σφαίρα επιρροής και ελέγχου των προσώπων που υπάγονται στις διατάξεις του Κώδικα και δεν θα μπορούσε να αποφευχθεί, ακόμη και εάν τα πρόσωπα αυτά είχαν επιδείξει την άκρα επιμέλεια και σύνεση που αναμένεται από έναν λογικό και συνετό χειριστή, και που έχει ως συνέπεια να εμποδίζεται οποιοδήποτε από τα πρόσωπα αυτά στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων του. Ενδεικτικώς συμφωνείται ότι μπορούν να συνιστούν περιπτώσεις Ανωτέρας Bias τα ακόλουθα: φυσικές καταστροφές, απεργίες, ανταπεργίες, ενέργειες της Κυβέρνησης ή οποιασδήποτε Κυβερνητικής Αρχής, πόλεμος, εξεγέρσεις, ταραχές, καθίζσεις εδάφους, πυρκαγιές, πλημμύρες, σεισμοί, εκρήξεις, θραύσεις ή ατυχήματα σε οποιεσδήποτε εγκαταστάσεις μεταφορών ή άλλες εγκαταστάσεις ή σε εξοπλισμό απαραίτητο για την παροχή της οφειλόμενης υπηρεσίας ή ενέργειας, και τα οποία εκτείνονται σε τέτοιο βαθμό και έκταση που καθιστά αδύνατη την εκτέλεση της οφειλόμενης υπηρεσίας ή ενέργειας. Δεν συνιστούν γεγονότα Ανωτέρα Bias τα γεγονότα και συμβάντα που εμπίπτουν στην έννοια της Έκτακτης Ανάγκης, οπότε εφαρμόζεται οι διατάξεις του Κεφαλαίου 10 του Κώδικα.

Μεταφοράς.¹⁰⁸ Στο πλαίσιο αυτό ο Διαχειριστής δύναται να συνάπτει δυνάμει του άρθρου της παρ. 2 περ. γ' του άρθρου 68 του Ν 4001/2011 συμβάσεις εξισορρόπησης φορτίου, κατά το άρθρο 47 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ, για την προμήθεια και παράδοση στο Σύστημα Μεταφοράς ποσοτήτων φυσικού αερίου για τη διενέργεια Πράξεων Εξισορρόπησης από τον Διαχειριστή. Ο Διαχειριστής ακολούθως ανακτά μέσω του ειδικού Λογαριασμού Εκκαθάρισης Εξισορρόπησης, τον οποίο τηρεί κατά το άρθρο 56 του Κώδικα, κάθε δαπάνη που υφίσταται για την Εξισορρόπηση Φορτίου.¹⁰⁹ Περαιτέρω, ο Διαχειριστής παρέχει υπηρεσίες αντιστάθμισης αερίου λειτουργίας¹¹⁰ και υπογράφει σχετικές συμβάσεις αντιστάθμισης αερίου λειτουργίας, σύμφωνα με το άρθρο 57 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ. Προφανώς, οι σχέσεις μεταξύ του Διαχειριστή και των μερών στο πλαίσιο των ως άνω αγοραπωλησιών για την εκπλήρωση των επικουρικών υπηρεσιών υπάγονται στον τύπο της πώλησης κατ' άρθρο 513επ. ΑΚ. Η προσπάθεια υπαγωγής, ωστόσο, της εν λόγω σύμβασης-πλαίσιο σε ένα εκ των επώνυμων συμβάσεων του ΑΚ έχει μικρή σημασία, λόγω ακριβώς της ρητής πρόνοιας για τον καθορισμό της ευθύνης των μερών. Έτσι, με το άρθρο 6 της Σύμβασης Μεταφοράς Φυσικού Αερίου ορίζεται ότι ο Διαχειριστής υποχρεούται να αποκαταστήσει κάθε άμεση περιουσιακή ζημία που προκλήθηκε κατά την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του στο πλαίσιο της παρούσας και σχετίζεται με: (α) απώλειες Φυσικού Αερίου που οφείλονται σε υπατιότητά του, εξαιρουμένων των Φυσικών Απωλειών Φυσικού Αερίου, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 45 παρ. 1 του Κώδικα Διαχείρισης ΕΣΦΑ, (β) ζημίες που μπορεί να προκληθούν στο χρήστη από τη μη εκπλήρωση ή την πλημμελή εκπλήρωση των υποχρεώσεων του στις ακόλουθες περιπτώσεις: κατά την παραλαβή Φυσικού Αερίου από το χρήστη σ' ένα Σημείο Εξόδου και κατά την παράβαση της υποχρέωσης του Διαχειριστή, κατά τα προ-

108. Βλ. Κεφάλαιο 8 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ.

109. Ο μπχανιορός αυτός της αγοράς και πώλησης ποσοτήτων φυσικού αερίου από το ΔΕΣΦΑ στο πλαίσιο της εξισορρόπησης του φορτίου, οφείλεται στην απουσία της ύπαρξης μίας ρευστής χονδρικής αγοράς κατά την οποία οι χρήστες του συστήματος θα μπορούσαν να αναλάβουν οι ίδιοι την εξισορρόπηση του φορτίου τους. Για τη σύναψη των συμβάσεων προμήθεια φυσικού αερίου με σκοπό την εξισορρόπηση του φορτίου των χρηστών, ο ΔΕΣΦΑ υποβάλλει προς έγκριση στην ΡΑΕ Επίσημο Σχεδιασμό Εξισορρόπησης Φορτίου για το επόμενο έτος, σύμφωνα με το άρθρο 46 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ. Στο πλαίσιο πάντως της 3ης Ενέργειακής Δέσμης οι κανόνες εξισορρόπησης θα πρέπει να αντιπροσωπεύουν πραγματικές ανάγκες του δικτύου, λαμβανομένων υπόψη των πόρων που διαθέτει ο διαχειριστής του δικτύου μεταφοράς (βλ. άρθρο 21 του Κανονισμού 715/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1775/2005, ΕΕ L 211/36).

110. Ως Αέριο Λειτουργίας κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου ορίζεται η Ποσότητα Φυσικού Αερίου που υπολογίζεται ως το άθροισμα (α) της Ποσότητας Φυσικού Αερίου που καταναλώθηκε κατά τη λειτουργία του ΕΣΜΦΑ στη διάρκεια της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου (Ιδιοκατανάλωση Φυσικού Αερίου), και (β) της Ποσότητας Φυσικού Αερίου που με φυσικό τρόπο χάθηκε κατά τη λειτουργία του ΕΣΜΦΑ στη διάρκεια της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, ιδίως λόγω διαρροής από μετρητικές διατάξεις και διατάξεις ρύθμισης της πίεσης (Φυσικές Απώλειες Φυσικού Αερίου), βλ. άρθρο 45 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, ο Διαχειριστής θα πρέπει να καταβάλλει κάθε προσπάθεια προκειμένου να ελαχιστοποιήσει τις ανάγκες σε Αέριο Λειτουργίας, και προς το σκοπό αυτό εκπονεί Μελέτη Αντιστάθμισης Αερίου Λειτουργίας του ΕΣΜΦΑ για κάθε διαχειριστικό έτος που υπόκειται στην έγκριση της ΡΑΕ, βλ. άρθρο 46 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ.

Βλεπόμενα στο άρθρο 37 παρ. 3 του Κώδικα,¹¹¹ Περαιτέρω, κατά την παρ. 4 του άρθρου 6 της πρότυπης Σύμβασης, για την τεκμηρίωση της αξιώσης αποζημίωσης του χρήστη του Συστήματος από το Διαχειριστή, η οποία πάντως είναι περιορισμένη, σύμφωνα με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, θα πρέπει αυτός να υποβάλλει στο Διαχειριστή αίτημα στο οποίο παραθέτει αναλυτικά στοιχεία. Αυτά πρέπει να αφορούν ιδίως στοιχεία σχετικά με τα Σημεία Εξόδου και τις Ημέρες κατά τις οποίες έλαβαν χώρα οι πράξεις του Διαχειριστή που προκάλεσαν τη σχετική ζημία, ανάλυση και τεκμηρίωση για τα έξοδα και τις δαπάνες για τις οποίες ο χρήστης δικαιούται αποζημίωση από το Διαχειριστή και κάθε άλλο στοιχείο που αποδεικνύει ότι η ζημία οφείλεται σε ενέργειες του Διαχειριστή και ότι προκλήθηκε κατά την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του από δόλο ή βαριά αμέλεια. Για την τεκμηρίωση της ανωτέρω αξιώσης, ο Διαχειριστής οφείλει να παράσχει στο χρήστη, εντός προθεσμίας όχι μεγαλύτερης των τριάντα (30) ημερών από την υποβολή εγγράφου αιτήσεως του τελευταίου, όλες τις σχετικές πληροφορίες που διαθέτει από τους Σταθμούς Μέτρησης και Ρύθμισης, προκειμένου ο Χρήστης Μεταφοράς να τεκμηριώσει το αίτημά του. Οι ρυθμίσεις αυτές της Σύμβασης προφανώς καταλαμβάνουν και την εξωσυμβατική ευθύνη του Διαχειριστή έναντι των χρηστών.¹¹²

2. Η ευθύνη του Διαχειριστή βάσει της Σύμβασης Χρήστης ΥΦΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 66 του Κώδικα του ΕΣΦΑ, ο Διαχειριστής υποχρεούται να παρέχει στους χρήστες, κατά τους ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις του Κώδικα, τη Βασική Υπηρεσία ΥΦΑ κατά τον πλέον οικονομικό, διαφανή και άμεσο τρόπο, χωρίς διακρίσεις μεταξύ των χρηστών και των κατηγοριών χρηστών. Η Βασική Υπηρεσία περιλαμβάνει τις ακόλουθες επιμέρους υπηρεσίες: (α) την Εκφόρτωση ΥΦΑ, η οποία συνίσταται στη Σύνδεση πλοίου ΥΦΑ, την Έγχυση ΥΦΑ και την Αποσύνδεση πλοίου ΥΦΑ, (β) τη διάθεση στο Χρήστη ΥΦΑ αποθηκευτικού χώρου στην Εγκατάσταση ΥΦΑ για την προσωρινή αποθήκευση του Φορτίου ΥΦΑ (Προσωρινή Αποθήκευση ΥΦΑ), (γ) την αεριοποίηση του Φορτίου ΥΦΑ και την εν συνεχείᾳ έγχυσή του στο Σύστημα Μεταφοράς μέσω του Σημείου Εισόδου ΥΦΑ, και (δ) την εκτέλεση των αναγκαίων μετρήσεων και κάθε ενέργειας που απαιτείται για την αποτελεσματική, ασφαλή και οικονομικά αποδοτική λειτουργία της Εγκατάστασης ΥΦΑ. Προς το σκοπό αυτό, ο Διαχειριστής συνάπτει με τους εγγεγραμμένους στο Μητρώο Χρηστών ΥΦΑ τη σχετική πρότυπη Σύμβαση-πλαίσιο. Πέραν της ως

111. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, σε περίπτωση βλάβης σε Σημείο Εξόδου για την οποία δεν ευθύνεται ο Διαχειριστής ή Χρήστης Μεταφοράς και η οποία έχει ως συνέπεια την αδυναμία εκπλήρωσης της υποχρέωσης του Διαχειριστή για παράδοση Φυσικού Αερίου στο Χρήστη Μεταφοράς, ο Διαχειριστής οφείλει να αποκαταστήσει την παροχή Φυσικού Αερίου στο συγκεκριμένο σημείο εντός χρονικού διαστήματος τεσσάρων (4) ωρών, κατά μέγιστο. Αν συντρέχει υπέρβαση του χρόνου αυτού και εφόσον ο Χρήστης Μεταφοράς παρέδωσε στο Διαχειριστή Πλούσιτα Φυσικού Αερίου για μεταφορά, ο Διαχειριστής οφείλει να καταβάλει στο Χρήστη Μεταφοράς αποζημίωση για κάθε ζημία που προκαλείται στο Χρήστη Μεταφοράς από το γεγονός αυτό. Το ύψος της αποζημίωσης που οφείλεται από τον Διαχειριστή δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τα ανώτατο όριο ευθύνης που καθορίζεται στη Σύμβαση Μεταφοράς.

112. Οι διατάξεις του άρθρου 6 της πρότυπης Σύμβασης με τις οποίες περιορίζεται η ευθύνη του Διαχειριστή αντίκεινται στο άρθρο 332ΑΚ και επομένως πάσχουν ακυρότητας.

άνω Βασικής Υπηρεσίας, ο Διαχειριστής δύναται να παρέχει σε Χρήστες ΥΦΑ ή σε τρίτους πρόσθετες υπηρεσίες όπως, ιδίως, υπηρεσίες αδρανοποίησης, εκτόπισης αδρανούς αερίου με Φυσικό Αέριο και ψύξης πλοίων ΥΦΑ, σύμφωνα με το άρθρο 72 του Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ.

Όπως και στην περίπτωση της πρότυπης Σύμβασης Μεταφοράς, η πρότυπη Σύμβαση Χρήσης ΥΦΑ περιέχει ειδικές ρυθμίσεις ως προς την ευθύνη του Διαχειριστή και πρόβλεψη ότι οι διατάξεις του Κώδικα καθίστανται αναπόσπαστο τμήμα της Σύμβασης, δηλαδή συμβατικό κείμενο. Αντιστοίχως, τα όρια της ευθύνης του Διαχειριστή και οι περιπτώσεις Ανωτέρας Βίας ορίζονται με τα άρθρα 6 και 7 της πρότυπης Σύμβασης Χρήσης. Οι ρυθμίσεις αυτές της Σύμβασης προφανώς καταλαμβάνουν και την εξωσυμβατική ευθύνη του Διαχειριστή έναντι των χρηστών.¹¹³

B. Η Αδικοπρακτική Ευθύνη του Διαχειριστή έναντι τρίτων (μη συμβαλλόμενων)

Τα όσα ανωτέρω αναλύθηκαν ανωτέρω ισχύουν *mutantis mutandis* και για τη θεμελιώση της αδικοπρακτικής ευθύνης του Διαχειριστή του ΕΣΦΑ έναντι τρίτων και τα όρια της ευθύνης του (αντιθέτως ως προς τους χρήστες, όπως αναλύθηκε στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο, ισχύουν οι περιορισμοί των πρότυπων συμβάσεων). Οι διατάξεις του Κώδικα για τις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν από το Διαχειριστή σε περίπτωση εκτάκτων αναγκών ως προς την ασφάλεια εφοδιασμού¹¹⁴ αποτελούν κατευθυντήριες γραμμές ως προς την έκταση της ευθύνης του. Ωστόσο, είναι προφανές ότι δεν γίνεται σχετική μνεία περί της ευθύνης του Διαχειριστή σε αντίθεση με τον Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος Ηλεκτρικής Ενέργειας. Αυτό, ενδεχομένως, υποδεικνύει επιείκεια έναντι του Διαχειριστή του ΕΣΦΑ.

IV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από όσα ανωτέρω αναλύθηκαν, προκύπτει η ανάγκη εξειδίκευσης των ορίων της ευθύνης των Διαχειριστών και του Λειτουργού. Η τελείως διαφορετική προσέγγιση ως προς το θέμα αυτό των διατάξεων του Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος και του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας σε σχέση με τις πρότυπες Συμβάσεις Μεταφοράς Φυσικού Αερίου και Χρήσης Εγκατάστασης ΥΦΑ δεν μπορεί να δικαιολογηθεί, καθώς η ασφάλεια του εφοδιασμού και γενικότερα η ασφάλεια της χρήσης των εν λόγω δικτύων

113. Όπως και στην περίπτωση της πρότυπης Σύμβασης Μεταφοράς, οι διατάξεις του άρθρου 6 της πρότυπης Σύμβασης Χρήσης ΥΦΑ, με τις οποίες περιορίζεται η ευθύνη του Διαχειριστή αντικεντά στο άρθρο 332ΑΚ και επομένως πάσχουν ακυρότητας.

114. Η σημασία της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο υπογραμμίζεται και με τις διατάξεις του Κανονισμού 994/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20 Οκτωβρίου 2010 σχετικά με τα μέτρα κατοικύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με αέριο και την κατάργηση της οδηγίας 2004/67/EK του Συμβουλίου, ΕΕ L 295/1.

είναι εξίσου σημαντική. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η προσπάθεια υπαγωγής των συμβατικών σχέσεων μεταξύ των χρηστών και των διαχειριστών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συνεχή κανονιστική παρέμβαση που αλλοιώνει/μεταβάλει, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό, τη νομική φύση των υπηρεσιών που παρέχουν οι διαχειριστές.¹¹⁵ Έτσι, η ενιαία ρύθμιση της σύμβασης μεταφοράς είναι μάλλον αδόκιμη λόγω του ευμετάβολου ρυθμιστικού πλαισίου. Τούτο, ωστόσο, δεν αποκλείει την ενιαία ρύθμιση ζητημάτων, όπως τα όρια (ποσοτικά ή ποιοτικά) της εξαδικαιοπρακτικής αστικής ευθύνης των διαχειριστών.

115. Για παράδειγμα, ο ΔΕΣΜΗΕ λειτουργούσε με βάση τις διατάξεις του Κώδικα Συναλλαγών του 2001 ως κεντρικός αντισυμβαλλόμενος (single buyer) της πλεκτρικής ενέργειας που προσφέρονταν από τους παραγωγούς στην ενιαία χονδρική κοινοπρακτική αγορά. Σήμερα, ωστόσο, είναι προφανές ότι ο ΛΑΓΗΕ (όπως μετονομάστηκε ο ΔΕΣΜΗΕ) δεν ενεργεί πράξεις αγοραπωλησίας πλεκτρικής ενέργειας.